

TARTALOM

Olvasnivalók Tamási Áron tollából	2
Az elképzelt Erdély	10
Szabédi Székely László	14
Hittel és méltósággal— Bereck, 2013. 10. 27.	20

Tisztás

III. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

2013. DECEMBER

Az autonómia áldása

Az autonómia egy nyitott, dinamikus, nem megfordítható folyamat, melynek minimálisan három szereplőt kell bevonni a rendszerbe: a nemzeti kisebbség vezetőit, a központi kormányzatot, és az adott területen élő más csoportok, nemzetiségek képviselőit. Minden fél érdekét figyelembe kell venni, szükség van a civil szféra és a média tevékenységére, hogy a békés együttéléshez szükséges felelősségmegosztás kultúrája győzedelmeskedjen. — Jelen írással Thomas Benedikter (*The working autonomies in Europe*) 2006-ban megjelent és az interneten is hozzáférhető írását kívánom összefoglalni. Az európai autonómiák összehasonlító elemzéséről szóló tanulmány teljes fordítása elérhető a www.erdely.ma portálon.

Mi indokolja a területi autonómiát?

Az európai államok ideája a 19. században az egy nemzet - egy állam volt, ezt azonban szinte egyik sem tudta megvalósítani. A mikroállamok kivételével, minden európai államban jelen van valamilyen nemzeti kisebbség - a többség mellett mintegy 3 - 45 nemzeti kisebbséget lehet Európában számba venni. A nemzeti és etnikai kisebbségek általában tradicionális letelepedési helyükön élnek, azonban történelmi okokból kifolyólag kisebbségi helyzetbe kerültek (lélekszám, gazdasági potenciál, szociális helyzet, politikai erő).

A kisebbségi helyzetben lévő etnikai csoportok hátrányos strukturális helyzetben vannak és általában a politikai hatalomgyakorlásból ki vannak zárva. Hogyan kell kezelni ezt a helyzetet? A diszkrimináció-ellenes intézkedések vajon elegendőek? Hogyan lehet egyenlő esélyeket, lehetőségeket biztosítani a többség és a kisebbség számára, egyaránt? Merülnek fel az ezzel kapcsolatos

kérdések.

Azáltal, hogy a kisebbségi csoportot a saját régiója vonatkozásában felvértezik a megfelelő hatalommal, hogy biztosíthassa kulturális fennmaradását és kollektív jogai védelmét, a többségi nemzet és a kisebbség közötti egyensúlytalanság kezelhetőnek tűnik. Ez tulajdonképpen az első, egyszerű megközelítése a területi autonómiának. Elméleti síkon az autonómia koncepciója az etnikai és nemzeti kisebbségek létéből és elismeréséből eredeztethető: a nemzeti kisebbség a közösségi jog alanya.

A II. világháborút követően az Egyesült Nemzetek emberi jogokra épülő rendszere azok egyéni dimenzióit hangsúlyozta, ezzel biztosítva, megalapozva azok univerzális standardjait. A gyarmatbirodalmak megszűnése, a szovjet blokk összeomlása után, valamint a kisebbségek közösségi jogainak tagadása által kiváltott belpolitikai konfliktusok napvilágra kerülését követően, a hangsúly ismét a kisebbségi jogok kollektív vetületére helyeződött.

A kisebbségi jogok az alap-

vető emberi jogok részét képezik. Azonban a klasszikus egyéni emberi jogokhoz viszonyítva, vannak bizonyos kisebbségi jogok, melyek definíciójuknál fogva csak közösségi szinten értelmezhetők, melyekkel közösségben lehet élni: hitélet, kulturális és oktatási lehetőségek, közterületi nyelvhasználat stb.

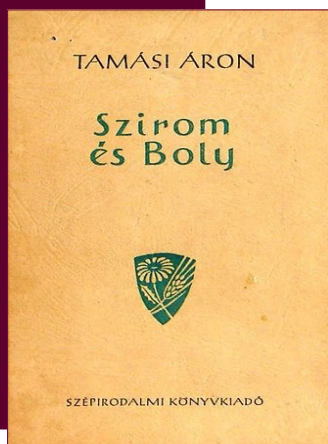
Az autonómia, mint kompromisszumos megoldás lehetőséget biztosít, hogy a központi hatalom és a nemzeti kisebbségek között megosztott legyen a törvényhozás, valamint a végrehajtó hatalom, de úgy, hogy mindkét fél céljai védve legyenek: **az állam integritása, szuverenitása megőrzött és emellett bizonyos területeken a kisebbség önrendelkezése is megvan.**

Az autonómia-kérdés jelenkori relevanciáját mindkét nézőpontból meg kell vizsgálni: a konfliktus kezelés hatékony eszköze és olyan megoldás, mely a kisebbségek elemi szükségleteit biztosítja a fennálló államhatárokon belül, valamint a nemzeti, etnikai

„Manapság már nemigen van olyan ember, akit régi szokás szerint vándornak lehetne nevezni. De ha mégis volna...vándorútjából az az egy sem hagyná ki Erdélyt biztosan.”

Bölcső és Bagoly

Olvasnivalók Tamási Áron tollából

BÖLCSŐ ÉS BAGOLY

Az 1949-ben született mű az író ajánlásával kezdődik: „Emberi utam kezdetét beszélem el benne. Amint olvasni lehet, ez az út egy falusi székegy házból indult el.”

Részletes földrajzi leírás és a falu keletkezésének mesészerű története után személyesebb irányba fordul a cselekmény. Először az ükapa sorsa tárul elénk. Jellemzése éles, tiszta: „...ő is hűséges ember volt, mert ... székegy faluból székegy faluba ment...” Ezután Péter dédapával ismerkedünk meg, majd Márton nagypapával, akit az író személyesen nem ismert ugyan, mégis nagyon kötődött hozzá.

A múlt lebegő szárnyain ereszkedik le Tamási Áron és gondolatban már ott lépdel a falu utcáin. Szülőházához megérkezve arról is részletes beszámolót ad az olvasónak. A székegy népelete a természettel szoros közelségben és tiszteletben együtt élő emberek, a korán munkára fogott gyerekek megismerése által rajzolódik ki.

A szülőkről is árnyalt jellemzést kapunk: az apa erős, határozott férfi, akinek nevelési elveiben saját életének elmulasztott lehetőségei, s az eltelt évek keserősége érződik. („Hadd tudja meg, hogy menni kell hidegben, s melegben; dolgozni kell sárban s a porban.”) Az anyai szeretet képei nyilvánvalóak. Az

édesanya félti a fiát a nehéz munkától és a tanulásban látja meg a nagy lehetőséget. Az aggodás, a féltés, a tiszta és őszinte érzelem bújik elő a sorok közül. („Anyám mindjárt magáboz vont engem a karja alá.” „Így beszélt velem, kedves és lebegő módon.”)

A cím egy teljes vallomás, hiszen a történet során az író a születésétől és múltjától kezdve vezeti végig az olvasót a sorsfordulóként bekövetkező balesetéig. /A bölcső szavunk többszörös jelentése elgondolkodtató, mivel nem csak a kisbaba fekvőhelyeként, de szülőhely-haza szemléletben is helytálló és használható. A bagoly jelkép pedig határozottan int felénk és mutatja meg számunkra, hogy a tudás hatalom! /

A VADRÓZSA ÁGA

„...az irodalom nem légius térben és mesterségesen előállított csodaszer, hanem annak a kornak a tükré, amelyben élünk.”

A vadrózsa ága című művet a feleségnek ajánlja az író („Ágotámnak, kedves madaramnak, szívből ajánlom...”), majd a cím magyarázatával folytatja. Életét – s annak hol szebb, hol nehezebb periódusait jelképezi ez a virágos növény, mely címül választott.

1926-ban járunk. Tamási Áron Amerikából hazatérve megkezdi itthoni munkáját és irodalmi útját.

Az első Helikon-összejövetel Marosvécsen, az Ábel-könyvek születési körülményei, a költő és író-társak (például Nyíró József, József Attila, Benedek Elek, Áprily Lajos) említése, a

kritikák szúrásai („Itt... az a vélemény alakult ki, hogy az Ábel a rengetegben című könyved egy igénytelen vidéki történet....”), a magánélet mozzanatai, a belső vívódások („...a pusztá valóság és a költői szárnyalás állandóan harcban áll egymással”) mind-mind őszinte vallomásként tárulnak fel előttünk.

Látható és érezhető, hogy a történet folyama hosszúra nyúlt volna azért, hogy részletes visszatekintést adhasson az író az életéről. Teljes számvetést akart készíteni, de sajnos az idő megálljt parancsolt neki...

SZIROM ÉS BOLY

„Legyen az Atya dícséretére, amit írok; nemkülönbön legyen égő gyertyája az én jó szándékomnak.”

A mű kezdete mintha egy vers, ima lenne: szép szavakkal, emelkedett hangvételű gondolatokkal indítja Tamási Áron a magyar regéként aposztrofált művet. Különleges naplót olvashatunk, melyről először olyan érzetünk lehet, mintha maga az író beszélne hozzánk. Aztán kiderül, hogy a sorokat Szirom-bácsi rója, aki azért fohászokodik, s harcol az idővel, hogy legyen lehetősége mindent számba venni. Annyira személyes hangvételűek és őszinték ezek a sorok, hogy szinte még azt is elhisszük, ő maga osztja fel fejezetekre a történeteket, s nem az írói képzelet. A fejezetek címei (Boly, Hűség, Csengettyű, Szirom) — melyek egyébként akár külön elemzésre is lehetőséget adnának — teszik rege-jellegűvé a mon-

dandót. Meseszerű szavak vezetnek fel az újabb és újabb történések felé. A szavak sok esetben annyira szép költői képként jelennek meg, hogy szinte versként fordítják felénk magukat. („a múlt fájáról a kalapom fejébe szedem az emlékeimet, ezt az egész hányatott életet, s kiválogatom onnét a szívnék és az elmének mindama gyöngyeit, amelyeket az invadálókra örökül szeretnék hagyni.”)

A cím tulajdonképpen egyben keret is: a boly és a szírom fejezetcím kapcsolja egyggyé, teszi szorosán összefüggővé a művet.

A fohászok után a Boly nevezetű kis falu földrajzi leírása és lakóinak számbavétele következik, valamint a letelepedés körülményeit ismerhetjük meg. Az éles logikájú, őszinte, egyenes jellemű Szirom bácsi felismeri, hogy az igazi közösséggé váláshoz rendre van szükség. A rendhez pedig iskola és templom is kell. Az oktatás és a vallás fontossága kiemelkedik a teendők közül. /A test és a lélek csak együttesen kiszolgálva teremtheti meg az ideális környe-

zetet. Az oktatással érhető el, hogy a következő nemzedék sikeresebb legyen, a vallás fontosságáról pedig oldalakat lehetne írni./

Májustól januárig tart az időszak, melyben a személyes gyász képeit az újrakezdés fontosságának és a jövőt biztosító fiatal családtagok megbecsülésének mozzanatai váltják fel. A szövetkezeti munka elfogadása, s az annak való őszinte alárendelődés példaértékű. Csakúgy, mint az állatok iránt érzett szeretet és tisztelet. Nagyon szép és meghatározó annak felismerése, hogy azokban az időkben még milyen nagy szava volt az idős embernek a családban, környezetben, akivel mindenki tisztelettel bánt.

A keretbe foglalt szép regeszomorú eseménnyel zárul.

Sok szép perccel és sok megrögzöttre való gondolatot kaptam a három írástól. Szomorú és kedves mozzanatok sora váltja egymást mindháromban. A Bölcső és bagoly címűben a részle-

tesen kidolgozott leírások, a rengeteg emlék ízes megörökítése, az apró pillanatok hozzájárulása közel hozzánk a székely faluk világát és teszik számunkra ismerőssé magát Tamási Áront. A vadrózsa ága című írást csendes belenyugvással olvassuk, hiszen látjuk/érezzük, hogy nem jutott elég idő mindent tollba mondani. A Szirom és boly címűben pedig versenyre kel egymással a történet és a szép szavak sora.

Ezekkel a sorokkal ajánlom olvasásra sok szeretettel mindhárom olvasmányt:

„Odahozta a begedíjét, amit még deák korától kezdve őrizgetett, s húzni kezdte az óbester asszony fülibe azt a nótát, amely a nők szívét, hacsak nincsen köből, meg szokta lágyítani”

(Szirom és Boly)

„Nyitsd meg, rózsám, az ajtót,
Hadd mondjak egy magyar szót.
Nyitsd meg nekem csendesen,
Bémegyek lábujjhegyen.”

Csík-somlyó 2013. október

Gyórfi Annamária képei

kisebbség azon alapvető jogát is garantálja, hogy a nemzetközi jogi elismerést is megkaphassák.

Az autonómia igénye komoly kérdés a nyugat-európai államoknak, a régi, veretes és a keleti blokk összeomlása után kifejlődött demokráciáknak is.

Mi a leghatékonyabb módja a nemzeti konfliktusok kezelésének?

A realista alapokon gondolkodók úgy vélik, hogy a területi szétválasztás és az intézményi szegregáció lenne az optimális állapot. Az idealista iskola követői egy multietnikumra épülő társadalom képét villantják fel, mely a demokráciára, a jogállamiságra, az emberi és kisebbségi jogok védelmére épül.

A két iskola közös vonása a területi és kulturális autonómiák kialakulása, kialakítása iránti növekvő érdeklődés, mint a nemzeti konfliktusok megoldása, a különböző etnikumok identitásának megőrzése államon belül. A területi autonómia ebből a nézőpontból a kisebbségvédelem legelőnyösebb megoldásának hat. Biztosítja a nemzeti kisebbségek alapvető jogait, hogy államon belüli önrendelkezés valósulhasson meg, anélkül, hogy az államhatárok megváltoznának és sértenék az állam integritását. Lényeges ugyanakkor, hogy az autonómiát dinamikus folyamat részeként értelmezzük, nem pedig egy végleges megoldásként.

vallási, etnikai, kulturális, nemi, nyelvi alapon tilos. Ugyanakkor az adott személyt leggyakrabban valamilyen csoport tagjaként éri diszkrimináció. Európában leginkább etnikai alapon. Az egyenlőség („normal equality”) biztosítása az egyéni/személyiségi jogok vonatkozásában, nem elegendő, mert a nemzeti, etnikai kisebbségek strukturális értelemben vannak hátrányos helyzetben. A nemzeti kisebbségek tagjai akkor élvezhetik egyenlőségüket, amennyiben az állam és annak intézményei aktívan részt vesznek a jogok biztosításában. Az etnikai közösségnek jogi és politikai keretekre van szüksége ahhoz, hogy az élet minden területén azonos jogokat élvezhessen a többségi nemzet tagjaival. Az intézményi keretek között (pl. területi autonómiában) a kisebbség felelősséget vállalhat saját kulturális értékeiért, azok megőrzésért, fejlődéséért, és magáért a területen élő közösségért.

A politikai szerepvállalást tekintve néhány speciális intézkedésre van szükség ahhoz, hogy a többséget és a kisebbséget azonos helyzetbe hozzák. Általánosságban elfogadott tény, hogy az a kisebbségvédelem, mely pusztán egyéni személyiségi és állampolgári jogokra épül, nem elegendő.

A nemzetközi jog alapján a közösségi jog azt jelenti, hogy valamely csoport tekinthető jog-alanynak. A kisebbség egészében véve - nem pusztán a tagjai - jogokkal ven felruházva. Ezek a közösségi jogok nem csak csupán az egyéni jogok összességének tekintendők. A kisebbségvédelem általános területeitől eltekintve - ahhoz, hogy ugyanazokat az emberi jogokat biztosítsák nekik, mint a többségi nemzet tagjainak, további három területen kell

biztosítani a védelmet: konfliktusok megelőzése, a kulturális közösségi identitás megőrzése, a kölcsönösen előnyös „cserefolyamatok biztosítása”.

A kisebbségek védelme klasszikus értelemben a közösségi és a csoportokat megillető jogok kombinációja. A nemzeti kisebbség tagja csak abban az esetben tudja megőrizni identitását, ha a csoport, közösség számára megvan a lehetőség a fennmaradásra és a fejlődésre. Másrészt a közösségi jogok egyéni jogokat is integrálnak és nem sérthetik azokat. A közösségi jogokkal kapcsolatos elképzelés az elmúlt kétszáz évben többször változott. Az Egyesült Nemzetek 1992. december 18-án adott ki nyilatkozatot az etnikai, vallási, nyelvi közösség tagjait megillető jogokkal kapcsolatban, lassan ez vált mérvadóvá, habár hivatalos egyezményt azt nem erősítette meg.

Az európai kisebbségi jogok többsége, melyet nemzeti keretek között szabályoznak, alkotmányban, országos vagy regionális hatáskörű törvényekben, rendeletekben található, megfelelően a nemzetközi egyezményeknek és kétoldalú szerződésnek. Ezek a szerteágazó jogforrások alapvetően fontosak abban, hogy az etnikai vagy nemzeti kisebbséget elismertessék, nyelvükkel, kultúrájukkal, tradícióikkal együtt, hogy kollektív identitásukat megőrizhessék és ápolják. Azonban ezek az általános nemzeti, vagy regionális jogszabályok nem biztosítják, az önrendelkezési jogot, egy bizonyos terület vonatkozásában. Nehezen vitatható, hogy az identitás kérdése szorosan összekapcsolódik a nemzeti kisebbség által lakott területtel. Ennek fényében nyilván

Autonómiához való jog?

Általában véve a nemzetközi jog, vagy az alkotmányok alapján, valamely személy megkülönböztetése,

különbséget kell tennünk az ún. őshonos kisebbségek (tradicionális nemzetiségi kérdés) és az Európában újonnan (néhány évtizede) letelepedett kisebbségek között. Ebben a vonatkozásban a **területi autonómia olyan őshonos kisebbségi helyzetben élő etnikai csoportokhoz kapcsolódik, melyek történetileg valamely földrajzi területhez kapcsolhatók, értelmezhető a közösségi szintű kulturális identitásuk és valamely más etnikai-kulturális többség által dominált államban élnek.**

Egyetlen nemzetközi egyezmény sem mondja ki, hogy a nemzeti kisebbségeknek joguk van az autonómiához, vagy jogot formálhatnak az önrendelkezésre. Hovatovább néhány állam még mindig úgy vélekedik, hogy a politikai autonómia, az önrendelkezés az elszakadás első lépcsője. Ezzel szemben az európai tapasztalatok azt mutatják, hogy a területi autonómia nem csak hatékony konfliktuskezelést jelent, hanem a területi módosítást is megakadályozza. Más szóval, az autonómia elleni fellépés néhány esetben kritikussá tette a nemzeti kisebbséggel kapcsolatos konfliktust, erőszakos megmozdulásokra, vagy elszakadási kísérletekre került sor. (Baszkföld, Észak-Írország, Dél-Tirol, macedóniai albánok, Korzika) és tényleges elszakadásra is sor került (pl. Koszovó).

Ezzel szemben a **területi autonómia belső önrendelkezést ad és emellett biztosítja az állam egységét.** Éppen amiatt, hogy az autonómia ilyen szorosan és ilyen természetességgel kapcsolódik az alapvető jogokhoz, sok állam elutasítja, mert a destabilizáció, a területvesztés első állomásának könyveli el.

Az autonómia lényege

Az általános jogi diskurzusban az autonómia önrendelkezést, önszabályozást jelent, azonban a politikai diskurzusban egy prob-

lematikus fogalomról van szó, akadémiai körökben sincsen egyetértés a pontos tartalmát illetően, a föderalizmustól, regionalizmustól, devolúciózól való megkülönböztetését illetően. A nemzetközi jogban nincsen egy általánosan elfogadott autonómia fogalom. A működő autonómiák vizsgálata alapján kijelenthető, hogy nem adható olyan definíció mely minden esetre megfeleltethető volna. A szó maga a görög autoból („ön, maga”) és a nomosból (szabály, törvény) származik. Ennek megfelelően, a saját törvények meghozatala alapvető fontosságú az autonómia viszonylatában, így egy szimpla a helyi öngazgatás nem érdemli meg az autonómia elnevezést.

Általánosságban a kisebbségi jogok területén az autonómia korlátozott önrendelkezést jelent, ez a korlátozás pedig eltérő erejű lehet: pl. a politikai döntéshozatalt illetően. Az autonóm területek általában valamely állam régiói, ahol valamilyen etnikai, vagy kulturális különbözőség miatt az államon belüli törvényhozásban különálló jogosítványokkal rendelkeznek, anélkül, hogy az állam határai megváltoznának.

Az autonómiát tehát úgy lehet definiálni, mint **olyan intézkedések összessége, melyekkel a hatalom megosztása biztosítható, annak érdekében, hogy az állam területi integritása megmaradjon, ugyanakkor elismerésre kerüljenek a népességen belüli különbségek.**

Az állam fogalmának három klasszikus eleme van: terület (vagy az állami terület része), népesség (az adott terület lakossága), állami hatalom (esetleg az állam részeként megmaradó területre korlátozva). Az **autonómia tehát hatalmi transfert jelent egy bizonyos terület vonatkozásában, megadva a lehetőséget az ott élőknek az önrendelkezésre és csak néhány általános kompetenciát hagy a központi állam kezében.**

Különbséget kell tennünk az általános vagy politikai és a kul-

turális autonómia között. Az első egy politikai értelemben vett önrendelkezést biztosít, az utóbbi pedig lehetővé teszi, hogy az etnikai, vagy kulturális közösség hagyományait, szokásait, nyelvét, vallását, társadalmi felépítését megőrizze és védje a központi állami beavatkozástól.

A területi autonómia megfelelő formájában nem csak a helyi intézmények, szervek adminisztrációs hatalmát foglalja magában, hanem megköveteli a helyileg választott törvényhozó testület és végrehajtó hatalom létét. A demokratikusan választott autonóm testületek nem minden autonómia esetében vannak meg, amennyiben az autonóm terület egy nem demokratikus állam területén fekszik, ezek hiányoznak - pl: Kína.

Ruth Lapidoth és Christoph Pan/Beate S. Pfeil alapján 3 autonómia-típust tudunk megkülönböztetni:

Területi autonómia

Olyan rendezés, melynek fő célja, hogy egy bizonyos csoport számára, mely különbözik az állam többségi lakosságától, de valamely régió/terület vonatkozásában többségben van, vagy szignifikáns a jelenléte, olyan jogosítványokat ad, mellyel az eltérő identitást kifejezésre lehet juttatni. Helyileg választott képviselők gyakorolják a delegált hatalmat. A terület lakói számára biztosítja a saját ügyek szabályozását, az autonóm törvényhozáson, kormányon, adminisztráción, bíróságon keresztül. A szuverenitás követelménye nem kapcsolódik hozzá. Az autonóm intézményeket az adott állam törvényei alapján hozzák létre. A területi autonómia bizonyos kompetenciákat nem nélkülözhet ahhoz, hogy a nemzeti kisebbség kulturális identitását megőrizhesse: oktatási, felsőoktatási rendszer - mely értékeli, figyelembe veszi az adott kisebbség értékeit és szükségleteit; kulturális intézmények és programok; rádió, TV és más kommunikációs csatornák; a

NYILATKOZAT

Civil szervezetként, Erdélyre, az erdélyi magyarságra figyelő, demokratikusan gondolkodó emberek egyesüléseként - tiszteletben tartva a román állam szuverenitását, törvényhozási szabadságát - tiltakozunk az erdélyi magyar közösséget súlyosan érintő közigazgatási átszervezés ellen. Támogatjuk a Székelyföld területi autonómia-törekvését, mint az egyetlen ésszerű, nemzetközi jogi normáknak megfelelő megoldást, mellyel álláspontunk szerint a román-magyar békés együttélés biztosítható.

EJKE

kisebbség felségjelvényeinek, szimbólumainak szabad használata; a kettős állampolgárság kezelése, ahol alkalmazható.

A jogosítványok második területe azért szükséges, hogy az autonóm terület működni tudjon és jólétet biztosíthasson a polgárainak, ezek szociális és gazdasági szabályozások: természeti erőforrások hasznosítása és kontrollja; szakképzés és képzések kiadása; adóztatás az autonóm terület céljainak megfelelően; egészségügy és szociális szolgáltatások; közlekedés: helyi utak, repterek és kikötők; energiaellátás; környezetvédelem; kereskedelmi és takarékbankok felügyelete; rendőrség.

Ezek a standardok pl. Dél-Tirol és Aland esetében magas színvonalon teljesülnek. Ugyanakkor megállapítható, hogy az autonómia minimális szintje az a szint, ami ahhoz szükséges, hogy a nemzeti kisebbség identitását, létét megőrizhesse, az optimális szint pedig a lehető legmagasabb fokú autonómia biztosítása anélkül, hogy az állam területi integritása veszélybe kerülne. Minden esetben mérlegelni kell, hogy az autonómia területén számbeli kisebbségben élők emberi jogai, szabadságjogai ne sérüljenek.

Kulturális, vagy per-szonális autonómia

Valamely, speciális közösség (vallási, etnikai, nyelvi) tagjai számára biztosított. A területi autonómiával szemben a kulturális autonómia nem valamely terület számára garantál speciális státust, hanem emberek közösségének. Ez akkor ideális, amikor a nemzeti kisebbség nem alkot többséget az adott területen, vagy egyszere-

rűen nem jelent be igényt területi autonómiára.

Helyi autonómia

Valamely közigazgatási egység lakosaira vonatkozik, akik lehetőséget kapnak, hogy nemzeti kisebbségi ügyekben saját ügyeiket intézhessék, túl az adott közigazgatási kereteken és a helyi közösség érdekkörén.

Minden működő autonómia sajátos politikai és társadalmi körülmények között jött létre és sajátos történelmi háttérrel rendelkezik. Az autonómia konkrét formája, több változó függvénye: a nemzeti kisebbség, a többség felkészültsége, az autonómia biztosítására, anyaország megléte, a terület nagysága, a nemzeti kisebbség befolyása, a nemzetközi környezet stb. A területi autonómia megkülönböztető jegyei (a federalista rendszerrel, vagy a pusztán decentralizált adminisztrációval szemben)

- törvényhozói és végrehajtó kompetenciák, melyeket jogszabály biztosít (nemzetközi, nemzeti tv, vagy alkotmány - az igazságszolgáltatói hatalom nem esszenciális eleme a politikai autonómiának);

- egy világosan definiált terület, melynek lakossága az autonómia alanya;

- tárgyalási folyamat szükségessége az autonóm entitás és a központi kormányzat között, amennyiben az autonómia szabályozását módosítják;

Nagy különbség van tartalmában, kiterjedtségében Korzika és az Aland-szgek, Greenland és a Feröer-szgek autonómiájában. Történelmi perspektívából nézve az államok vonakodók és korlátozók voltak az autonómia alkalmazásával kapcsolatban, az etnikai kisebbségek pedig mind nagyobb és nagyobb hatalmat akartak

szerezni az autonómiájuknak. Ezeket az autonómiákat inkább folyamatként kell szemlélnünk, nem lezárt ügyként ("works in progress rather than definitely and forever settled frameworks of political action").

Autonómia Európában - történelmi áttekintés

Európában a 16. századtól kezdve az autonómia bizonyos formái ismertek voltak a vallási közösség vonatkozásában, így pl. autonómiát élvezhettek a protestánsok a katolikus régiókban, a zsidók bizonyos országokban, a muszlimok keresztény területeken, vagy az ortodox-keresztények és a zsidók ottomán-muszlim területen. Ez utóbbi vallási rendszer és kulturális utonómia a Millet-rendszer nevet viseli és az Ottomán birodalom területén működött 1918-ig. Ebben a szisztémában a zsidók és a keresztények a saját körzetükben megtarthatták törvényeiket, szokásait, saját bíróságot tartthattak fenn, iskolákat működtethettek és adót vehettek ki a saját közösségük tagjaira. A rendszer eltörlése, valamint az etnikai és vallási közösségek növekvő elnyomása, a balkáni embereket egyre inkább az iszlám vezetők ellen hangolta.

A 20. század első felében több esetben került sor autonómia alapítására az I. világháborút követő területi átrendezések következtében keletkezett konfliktusok kezeléséeként. (Wilson - Bánsági, Kalotaszegi Közt, Lajta Bánság stb.). Európa, az I.világégés után támogatta a területi autonómiát, mint az önrendelkezést helyettesítő életképes megoldást pl. Danzing, vagy Memel esetében. Összességében azonban az alkalmazott meg-

oldások hiányosak voltak és a nem megfelelő kivitelezés fokozta a nacionalista agressziót (pl. a náci Németország általi fenyegetést).

A II. világháború atmoszférája nem igazán volt megfelelő az autonómiáról szóló politikai diskurzushoz. Habár az emberek önrendelkezéshez való jogát, mint alapelv a nemzetközi jog tartalmazta UN-Charter (1948), International Covenant of Civil and Political Rights and Freedoms (ICCPR 1966), azok gyakorlatilag csak a klasszikus gyarmatbirodalmakon élőkre nézve voltak alkalmazhatóak (a fejlődő országok új formájú kolonizációja nem tartozott ebbe a körbe). Ezzel szemben a nemzeti kisebbségek, vagy a független államok területén élő őshonos kisebbségek (bennszülöttek) az önrendelkezéshez való jogukat nem érvényesíthették, nem válhattak ezen jogok kedvezményezettjeivé.

Az autonómia, mint közösségi jogi képződmény Európában elsősorban, mint a fennálló állami kereteket érintő fenyegetés volt kezelve, az államokat ugyanis történeti hátterüknél fogva elsősorban nemzetállamokként értelmezték (néhány kivételtől eltekintve: Svájc, Belgium, vagy később Bosznia-Hercegovina). A több, mint 100 európai nemzeti kisebbség autonómiához való jogát, nem úgy értelmezték, hogy az tulajdonképpen az államhatárokon belüli önrendelkezési jogot biztosít, hanem, mint felhívást a létező állami keretek felbomlasztására.

Európa, úgy, mint Afrika vagy Ázsia, egy etnikai, kulturális, nyelvi mozaikegyüttes, sok, különböző nemzeti kisebbséggel, különféle törekvésekkel. Sokan közülük kulturális identitásukat nehezen tudták megtartani. Az általános politikai megközelítés ezekkel az igényekkel kapcsolatban negatív volt, nem tartották elképzelhetőnek, hogy a konfliktus feloldható lenne a kisebbségi jogok alapulvételével, az autonómia koncepció alkalmazásával.

Észak- és Nyugat-Európában néhány állam megtalálta a lehetőségét a nemzeti kisebbségek elismerésének és megvédésének és alkotmányban, vagy speciális nemzeti törvényekben rögzítette azokat. A decentralizációval, a regionalizmussal kapcsolatos általános trend (Olaszország, Franciaország, Spanyolország), a brit devolúcionizmus a nemzeti kisebbségeknek több kulturális jogot biztosított. Olaszországban, Dániában speciális autonómiákat hoztak létre, a legrégebben működő európai autonómia pedig a finnországi Aland szigk.

Belgium pedig példája annak, hogy egy korábban egységes, centralizált állam, hogyan válik egy tartományi/föderaliztikus állammá, kulturális és nyelvi autonómiát biztosítva három történelmi közösségnek: a holland flamandoknak, a francia anyanyelvű vallonoknak és a német nyelvű kisebbségnek a német határ mentén.

Spanyolország 1978-ban alkotmányában rögzítette, a Spanyolországban élő történelmi nemzetek erős politikai nyomásának engedve, hogy a spanyol államot alkotó nemzeteknek és vallási közösségeknek joguk van az autonómiához. Így az elmúlt évtizedekben a Franco-rezsim erősen központosított államából egy föderaliztikus államá alakult Spanyolország. Ezzel a lépéssel tulajdonképpen megelőzték azt, hogy egy elszakadási hullám kezdődjön, elsősorban Katalónia és Baszkföld vonatkozásában.

Nagy-Britanniában Észak-Írországnak egészen 1998-ig kellett várnia, hogy egy életképes, nemzetközileg is elismert megoldással a kormányzati hatalmat Belfastba delegálják. Franciaországban különböző nemzeti kisebbségek (Korzikaiak, Britannian, Baszkok, Alsaciens) - legalább - kulturális autonómia-igénye folyamatosan elutasításra kerül, azon alapon, hogy Franciaország alkotmánya csak a francia nemzeti közösséget ismeri el.

Olaszország, az 1948-ban

elfogadott alkotmánya alapján tartományi állam, ráadásul történeti okokból kifolyólag öt autonóm régiót hoztak létre, elismerve az ott élő nemzeti kisebbségeket. (Aosta, South Tirol, Szardínia, Friuli) vagy az erős regionalista mozgalmat (Szcília). Mintegy 25 évet vett igénybe, hogy működőképessé tegyék ezt az összetett struktúrát, de a hetvenes évektől jelentkeznek az eredmények.

A kisebbségi kérdés a kilencvenes években újra napirendre került, elsősorban Jugoszlávia felbomlását követően. Az elszakadási folyamat, a nemzetiségek fegyveres lázadása, valamint a balkáni háborúk több, mint 200 ezer életet követeltek és mintegy 2 millió ember vesztette el az otthonát, időlegesen vagy véglegesen. Az etnikai, nyelvi kisebbségek elnyomása, üldözése Kelet-Európában újabb lökést adott a gyakorlat újragondolása vonatkozásában. A volt keleti blokk országokban megerősödő nacionalizmus és idegengyűlölet sok nemzeti kisebbség létét fenyegette és erőszakos megmozdulásokra került sor (Moldova, Grúzia, Azerbajdzsán, Kaukázus és a szerző kihagyja Marosvásárhelyt).

Végül is Európa térképének átrajzolásával nem homogén nemzetállamok jöttek létre, hanem szinte kivétel nélkül a 28 közép- és kelet-európai állam mindegyikében jelentős nyelvi, etnikai kisebbséget találunk. Ezért is fontos az autonómiáról való gondolkodás.

El kell ismerni azonban, hogy néhány európai autonómiakísérlet megbukott. Ciprus és Koszovó mélységesen megosztott társadalmá, az albánok Koszovóban, a törökök Cipruson éltek üldöztetésben.

Cipruson a területi autonómiának nem volt esély. 1974-ben a görög-török konfliktus során a török csapatok bevonultak Ciprusra megvédendő a török lakosságot. Ciprus északra és délre, két etnikailag homogén részre szakadt.

Koszovóban 1974-ben radikális reformra került sor, az 1948-óta létező autonómia

„A székelyek autonómia-igénye jogos, de erről nem egymást, hanem a romániaságot kell meggyőzniük „

„Románia 1919-ben Alexandru Vaida-Voevod miniszter-elnök révén szerződést írt alá az antanttal a kisebbségek védelméről, és ebben vállalta, hogy etnikai autonómiát biztosít a szászoknak és a székelyeknek oktatási és vallási kérdésekben.”

„az emberek, akik létrehozták Nagy-Romániát, úgy értékelték, hogy az autonómia megerősíti az államot, mert ők a Monarchiában éltek, és ők sem kapták meg azt, amit a magyaroknak meg kellett volna kapniuk ezeknek a dokumentumoknak az alapján. Tudták, hogy egy állam csak akkor lehet erős, ha minden polgárát képviseli, és ehhez figyelembe kell vennie minden polgára követelését.”

Valentin Stan történész, politikai elemző, a Bukaresti Tudományegyetem professzora

vonatkozásában. A területet 90%-ban albánok lakják, és a reform értelmében a koszovárok-nak közel azonos jogokat garantáltak, mint a Jugoszláviát alkotó többi embernek. Újvidék (Vojvodika) multikulturális övezete hasonló kiterjedésű autonómiát élvezett az ex-Jugoszlávia szocialista-federalista struktúrájában. 1989-ben, mikor a Kelet-Európa a demokráciát ünnepelte Szerbiában egy elnyomó, nacionalista rezsim kerekedett felül, mely azonnal megszüntette Koszovó autonómiáját és megtagadta az állam területén élő kis nemzetek alapvető jogait. Az egész titóista szocialista testvériségre épülő, nemzetek szövetségén álló rendszer összeomlott és kirobbant a boszniai (1992-95), majd a koszovói (1998-99) háború. A jugoszláviai etnikai tisztogatás és a polgárháború, valamint az oroszországi csecsenek önrendelkezésének eltörlése és más kelet-európai elszakadási kísérletek (Transznisztria – Moldova, Abbázia és Dél-Oszétia – Grúzia és Nagornji Karabagh - Azerbajdzsán) bizonyították a fenálló hatalommegosztási és kisebbségvédelmi rendszer elégtelenségét.

Az európai autonómiák összehasonlítása

Az európai területi autonómiák sok közös vonást hordoznak, ugyanakkor tükrözik az eltérő kifejlődési folyamatot, fejlődésüket, földrajzi fekvésüket, etnikai összetételüket és a politikai kontextust melyben létrejöttek. Az autonómiák általában intézményi és ügyrendi/működtetési rendszerek, melyek komplex törvényi

rendelkezéseken alapulnak, az autonómia alkotmányától kezdve, különböző törvényekig, rendeletekig, melyeket az autonóm intézmények hagynak jóvá. Habár az autonómiák alapvető célja azonos (területi önrendelkezés) a konkrét megvalósulás tulajdonképpen az autonóm közösség és a központi államhatalom kapcsolata alapján alakul ki. Az autonómia teljesítménye (béke, kisebbségi jogok tisztelete, stabilitás, szociális és gazdasági fejlődés) objektív általános kritériumok mentén kellene értékelhető legyen, hogy összehasonlíthatóvá váljanak. Az összehasonlításnak néhány alapvető követelményre kell fókuszálnia, mely minden autonómia esetében releváns: az adott régióba telepített hatalom kiterjedtsége, a politikai képviselet formája, a nyelvi szabályozás, a regionális állampolgárság rendelkezései, az autonómia működésének biztonsága, a finanszírozás rendelkezései, a belső hatalommegosztás, a regionális gazdasági erőforrások feletti kontroll. Nemrég jelentkezett új tétel pedig a külügyek területén értelmezhető függetlenség.

Politikai képviselet — Political representation

Demokratikusan választott törvényhozás (parlament vagy tanács); végrehajtó testület, mely független a központi kormányzattól; állami szintű képviselet: az autonóm régióban választókerületek felállítása

Törvényhozó és végrehajtó hatalom - Legislative and executive powers

Az autonóm területre delegált hatalom nagysága igen eltérő. Korzika autonómiája kimerül bizo-

nyos adminisztrációs kompetenciákban, ezzel szemben a Feröer szgk, Grönland, vagy Aland esetében az állam a külügyek, a védelem, a monetáris rendszer, valamint az igazságszolgáltatás területén szól bele az ügyekbe. A törvényhozás területén természetesen ismert a vétó, a kölcsönös egyeztetés, a felfüggesztés stb. intézménye.

Egy alapvető azonosság van az európai autonómiák között: kombinálják a kulturális identitás megőrzésére érdekében foganatosított intézkedéseket (oktatás, kulturális ügyek, nyelvhasználat) és a területi funkciókat (munkaerőpiac, regionális ágazati gazdaság szabályozás, város-tervezés, egészségügyi és szociális szolgáltatások, közösségi közlekedés, energiaszolgáltatás, helyi adminisztráció, és egyéb helyi források menedzselése). Általában minden az autonóm régiót jellemző attribútum egy véges listán, pontosan rögzíthető, míg a többi területállami kompetencia marad, mind a törvényhozás, mind az adminisztráció tekintetében.

Az autonómia megszüntetése — Entrenchment and procedures of revision

Az európai autonómia szabályozás általában véve alkotmányi szinten történik meg, vagy legalábbis a parlament többségi döntése kell a módosításhoz.

Az autonóm régióknak nincs alkotmányozási felhatalmazása, mint a szövetséges állami rendszerekben. Általában az állami parlament dolgozza ki és szavazza meg az autonómia statutumát, de azok kidolgozásában az érintett kisebbség is részt

vesz.

Pénzügyi szabályozás — Financial regulations

Két fajta finanszírozási rendszer ismert: a központi finanszírozás és az adóbevételek megosztása (egészen addig, hogy a területhez köthető adóbevétel egészét az autonóm terület bevételeként könyvelik el) Pénzügyi tartományi rendszer is ismert (Baszkföld, Katalónia), itt saját adó kivetése is lehetséges. A kiadási oldalt tekintve, minden autonóm terület - Korzika kivételével - teljes szabadságot élvez a költségvetés összeállítására, a kiadások tekintetében.

A regionális „állampolgárság” — Forms of „regional citizenship”

Általában véve az európai autonóm régiók nem rendelkeznek olyan hatalommal, hogy az állampolgárság kérdésébe beleszólhatnak. Az állampolgárság, a migráció kontrollja, a menedéj jogok, az útlevelek kérdésköre nemzetek feletti szintre, az EU-hoz van delegálva.

Ezeknek az autonóm területeknek nincsen direkt kontrolljuk arra vonatkozólag, hogy ki utazik be vagy ki a területükre (ről), vagy ki emigrál onnan, ki telepszik ott le. Mindazonáltal a regionális polgárságnak bizonyos formái léteznek (Krim-fszg, Aland, Feröer, Dél-Tirol, Gagauzia): speciális jogok és privilégiumok formájában.

Egy minimális időnek el kell telnie, hogy valaki pl. politikai jogait gyakorolhassa, ösztöndíjat kapjon, szociális ellátást stb.

Nyelvpolitika — Language policy

Az európai autonómiák közös vonása, hogy a kisebbségi nyelv az állam nyelvével azonos, hivatalos státust kap, ez is bizonyítja, hogy a kisebbségi nyelv elismerése, megőrzése, fejlődése a területi autonómia egyik fontos alapja.

Belső hatalommegosztás —

Consociational structures and internal power sharing

Az autonómia alapvetően egy államon belüli konfliktuskezelés az állami többség és a kisebbség viszonylatában, az államhatárok megváltoztatása nélkül.

A nemzeti kisebbségek védelmében négy másik rendelkezés ismert az európai autonómia struktúrákban: hatalommegosztás mandátum alapon; minden csoport számára szegmentált autonómia; arányosság minden kormányzati funkcióban; kisebbségi vétő jog.

Természeti erőforrások feletti kontroll — The control of the region's economic resources

Az európai autonómiák tapasztalatai – konfliktuskezelés területi autonómiával?

A működő, területi autonómiák sikeresnek bizonyultak az érdekelt felek közötti konfliktusok kezelésében: regionális közösség, nemzeti kisebbség, a központi állam viszonylatában. A tanulmányban elemzett 10 területi autonómia egyikében sincs komoly vita az irányba, hogy meg kellene szüntetni a politikai önrendelkezést, éppen ellenkezőleg a létező autonómia folyamatosan fejlődik és tökéletesedik annak érdekében, hogy optimalizálódjon az önrendelkezés rendszere. Spanyolország jár az élen e tekintetben, dinamikus fejlődést produkál ebben a témában és jó úton jár, hogy egy még hangsúlyosabb módon létrejöjjön az autonómiák állama.

Politikai megközelítésben három formája ismert a területi autonómiáknak:

1. Hagyományos mód: valamely speciális régióknak, elismerve annak sajátos kulturális, történeti és etnikai jellegzetességeit autonómiát adnak (Moldávia, Finnország, Egyesült Királyság). Az autonómia ezen formájában tulajdonképpen a kisebbség

befogadásáról van szó, amikor az állam maga, egészében nem hajlandó szövetségi, regionális átalakításokra.

2. Asszimmetrikus formában megvalósuló autonómia, amikor az állam minden polgára érintett valamilyen mértékben. (Spanyolország és Olaszország a 70-es évektől)

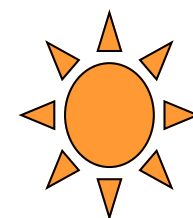
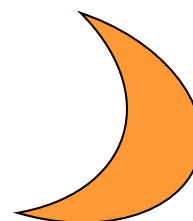
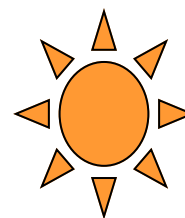
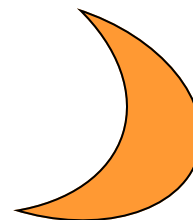
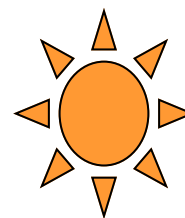
3. Az önkormányzat különböző szintjeinek megteremtése, egy nagy, heterogén nemzetiségű országban, kellően asszimmetrikus formában, hogy minden sajátos régióra megfelelő megoldást találjanak. (Oroszország).

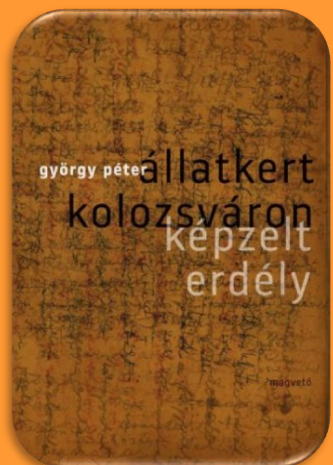
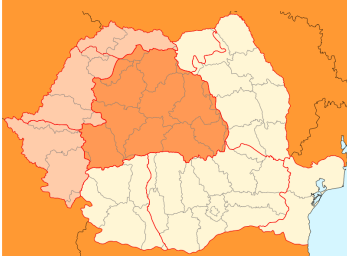
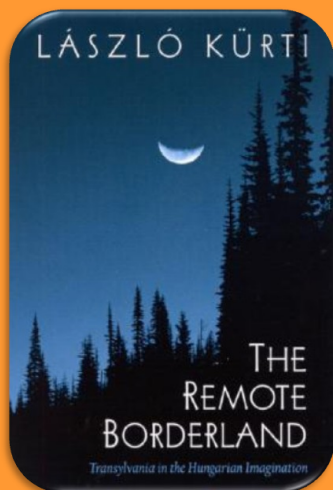
A kelet-európai újkeletű autonómiák, még kísérleti szakban vannak, azonban úttörő szerepük van, a kontinens azon a felén ahol 1990 után a megeresedő nacionalizmusnak, a centralizált állmnak és a kisebbségek ellen irányuló erőszaknak lehettünk tanúi. Ebben a megközelítésben Gagauzia, Tatárföld és a Krim-félsziget sikere esetén példaként szolgálhat az autonómiára aspiráló többi kisebbség számára is.

Az autonómiát egyre inkább az önrendelkezéssel kapcsolatos konfliktusok megoldásaként és nem a területi elszakadás irányába tett lépésként kezelik. A nemzeti kisebbségeknek adott autonómia híján is meg kell küzdeniük a soknemzetiségű államoknak a problémáival (Bosznia, Belgium, Macedónia) és drága, költséges intézkedéseket kell hozniuk az etnikailag elkülönülő területek működtetése érdekében. Sok esetben az elszakadás miatt reintegrálni kell az érintett területeket.

Melyek a kulcsfontosságú tényezők az autonómiával kapcsolatban?

*Folytatás a 13.
oldalon*

Könyvem antropológiai nézőpontú, összehasonlító, történeti és kritikai – írja Kürti László 2001-ben megjelent *A távoli határ – Erdély a magyarok képzeletében* című New Yorkban megjelent könyvében / László Kürti: *The Remote Borderland – Transylvania in the Hungarian imagination* (State University of New York, 2001; Online: <http://www.pdfbook.co.ke/>). Jelen írással Kürti könyvét, annak gondolati vázát kívánom bemutatni, gondolatébresztő jelleggel. A magam konklúzióit külön írásban foglalom össze, előzetesen mindössze annyit kívánok megjegyezni, hogy a szerző által leírtak között sok a megfontolandó, ugyanakkor nyilvánvaló hiányosságai vannak és bizonyos fokú prekoncepció is tetten érhető a nemzeti idea, közösségi gondolat vonatkozásában.

A téma napirenden van gondolkodói körökben, hiszen György Péter *Képzelt Erdély* című könyve idén jelent meg a Magvetőnél és 2011-ben látott napvilágot Ablonczy Balázs *A visszatért Erdély* című műve, melyek egyaránt az Erdéllyel kapcsolatos képzeletvilágot elemzik.

Mit is jelent, hogy a nemzet egy elképzelt közösség, hogy működik az elképzelés? Ez a kérdés áll a könyv középpontjában. Erdély ügye (mint Észak-Írország, Baszkföld, Korzika, Ciprus, Szilézia, Koszovó, Macedónia problémája stb.) a 20. századi nemzeti harcok kitűnő példája. Távoli határterület, mellyel kapcsolatban az anyaországi magyarok távolságérzete nagy (volt?), aminek hatására a NEMZET számára mind értékesebbé vált.

A II. világháború után a keleti blokk országaiban a kisebbségi ügyet elnyomással, asszimilációval, terrorral akarták megoldani. 1989-et követően a nemzeti mozgalmak újjászületnek, a nemzetek igyekeznek újrafogalmazni önmagukat. Ebben a folyamatban sok terület, régió, országrész továbbra is nemzetek, népcsoportok közötti vita forrása maradt. A nemzetek identifikációjában pedig a TERÜLET elemi fontosságú, a határok, határterületek pedig különös hangsúlyt kapnak. A nemzeti létter központi eleme a nemzettudatnak. Ebben a megközelítésben **Erdély politikai határterület, mely mind a magyar, mind a román nemzetépítésben fontos szerepet**

játszott. Történelme, határai, a lakosság nemzetiségi összetétele mind ezt tükrözi. A nemzeti diskurzusban távoli területként hivatkoznak rá, a nemzet határaként, mely mind a román, mind a magyar fél számára kulcsfontosságú kulturális zóna.

Mihez kezdünk a tényleges, „fizikai” határokkal? A szerző alapvetése, hogy a nemzetek nem stabil közösségek (az identifikáció kulcsa lehet például: a nyelv, a vallás, a lakhely, a kulturális közeg, a szülőföld, az anyanyelv). A nemzeti kisebbségek önrendelkezéshez való jogát az államszocializmus folyamatosan megkérdőjelezte. A sztálini gondolat szemből nyugaton Frederik Barth (Etnikai Csoportok és Határok ; Ethnic Groups and Boundaries c.) könyve tekinthető alapműnek a nemzetiség értelmezésében: *„a határok, melyekre oda kell figyelniünk természetesen társadalmi határok, habár meglehetősen fizikai, területi párjuk is... Az etnikai csoportok nem pusztán, vagy szükségszerűen területi alapon értelmezhetőek.”*

Benedict Anderson népszerű fogalom meghatározása (a nemzetek elképzelt közösségek) abból a szempontból lehet fontos, hogy a nemzeti elit (vagy a hatalmon lévő politikai vonal)

hogyan képzelel el saját nemzetét, mert ebben az elképzelési folyamatban kialakít egy rendszert, melyben bizonyos földrajzi helyek is reprezentálódnak.

Anthony Smith a nemzeti közösségek (valódi vagy képzeletbeli) szülőföldjének három alapelemét említi ki: „megszentelt helyek” léte, az emlékeztetőközség létrejötte és a „külső” elismerés.

Eisenstadt felhívja a figyelmet, hogy a kis államok, nemzetek problémája nem csupán gazdasági, hanem kulturális is. A nagy nemzetközi kulturális áramlatoktól bizonyos fokig meg kell védeniük a saját identitásukat, ugyanakkor el is kell ismertetniük másokkal azt.

A határok és határterületek problémája igen érdekes megállapításokkal szolgál. John Coakley meglátása szerint *„a nemzeti közösségek szoros kapcsolatot ápolnak az ún. nemzeti életterülettel és történelmi, történelem előtti időkre utaló, vagy mítikus jellegű érveket vonultatnak fel igazolando jogosságukat egy adott terület vonatkozásában.”*

Ezzel kapcsolatban akkor jelentkezik az igazi probléma, amikor ez a nemzeti terület kívül fekszik a nemzetállami kereteken, vagy más nemzetiségek által (is) lakott - ebben az esetben a

nemzeti oldal még szorosabb kapcsolatot érez az adott helyvel (Rigómező: szerbek, Verecke: magyarok stb.). Ezek a területek „kényes területekké” válnak, speciális jelentések, üzenetek kapcsolódnak hozzájuk, mitizálódnak és kulcsfogalom lesz velük kapcsolatban a legitimitáció.

A könyv egyik alapkérdése: milyen folyamat révén jött létre a politikai értelemben vett Erdély, hogyan válik egy összetűzések keresztüztüében álló „távoli határterületté”, ahol különböző nemzetiségek és történelmi erőhatások élnek és vannak jelen. Hogyan alakul ki a „földrajzi képzelet” és milyen szempontok szerint osztják ki a mitikus szerepeket a magyar-román vitákban (valódi magyarok, magyarabbak, Erdély magyar föld versus dákö-román kontinuitás, Mihai Viteazul, Hunyadi János stb.). A nemzeti gondolat számára ez a föld a MIÉNK, de mind a két oldalon létezik ez a gondolat.

Ken Coates meglátása szerint a határok konkrét politikai képződmények (true „political artifacts”) melyeknek nyilvánvaló történelmi és jelenbeli hatása van. A határterületek vizsgálata a társadalomtudományok számára nagyon fontos: a nemzetek közötti távolság megjelenítőjévé válik, nem kerülhető meg a történelmi/földrajzi kontextus vizsgálata, melyben kialakulnak, s melyben az érintett államok fenntartják azokat. Az Erdélyügy azt mutatja, hogy milyen komplex is Kelet-Európában a határ, mint fogalom. Mindamellett, hogy ezen terület etnocentrikus megközelítések középpontjában áll, a politikai földrajznak és a kulturális térképezésnek is alá van vetve, ráadásul a nyugati civilizáció legkeletibb határaként van/volt elkönyvelve!

A 20. sz. elejének magyar történetírásában Erdély krízisterületként jelenik meg („a crisis zone.”). John Cole antropológus a térség gazdasági fejlődését és etnikai folyamatait vizsgálva egy etnikai megrázkódtatáson átesett zónaként írja le Erdélyt („an ethnic shatter zone”). Ezeknek a

meghatározásoknak korábbi megfelelői is vannak, hiszen a Római Birodalom keleti része, illetve az Osztrák-Magyar Monarchia ezen területei perifériaként voltak elkönyvelve, mely határterület a Nyugat és az elmaradottabb Kelet között.

Erdély már a középkortól kezdve érdekes, különleges hely volt az írók és a „politikacsinálók” számára: mindenki uralni akarta, mindenki a sajátjának akarta tudni. A Kárpát-medence egészében határregióként volt kezelve, ebben a megközelítésben két dologgal bizonytalansággal foglalkozni kell. Az egyik a földrajzi határvonás, a másik a területért küzdő államok és azok nemzeti elitjének a törekvése. A brit történész Carlyle MacCartney a térség középkori történetéről írva, azt egy szerves, természetes egységként kezeli (Middle Danube Basin forms a „natural unity” and „one harmonious whole.”)

A magyar értelmiség számára azonban Erdély nem csupán egy „üres történelmi tér”, hanem a magyar civilizáció bölcsője („cradle of Hungarian civilization”). A fővárostól való távolságból kifolyólag Erdély, mint ősi föld, történelmi létező volt kezelve – ennél a földnél valami véget ér és valami egészen más kezdődik innen. Tájai, földrajzi helyei a nemzeti történelem kulcseseményeivel azonosítódnak, a magyar nyelv határa itt húzódik, néprajzi központok vannak és nemzeti síkon nagyra becsült életet élnek az ottaniak. A szerző megjegyzi, hogy a kelet-közép európai nemzeti mitológiában közös vonás a „távoli hely”, mint a nemzet születésének helye. A magyar nemzeti diskurzusban Erdély tehát a magyar kultúra valódi keleti határa („Somewhat comparable to the American Wild West frontier”), mellyel a valódi politikai határok korántsem találhatnak. Erdély keleti határterületei (Moldávia, Ukrajna, Olténia) a magyar értelmiség számára az ortodox, szláv, balkáni föld – tehát valami egészen más, mint a magyar kultúra.

Összehasonlítva az Alföld-

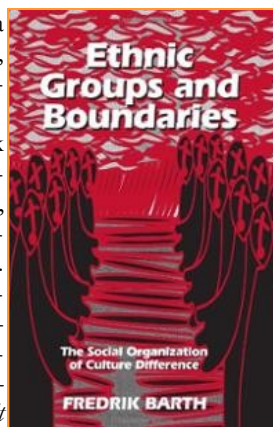
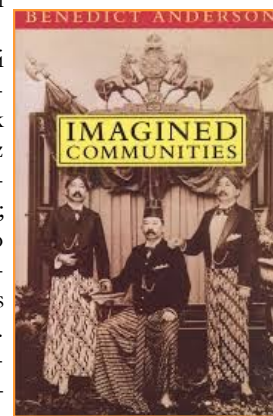
del – mint a nemzeti gondolat másik fontos területe (Pusztá, Hortobágy, betyárok stb.) – a korabeli Magyar Királyság keleti része egy olyan határterület melyen keresztül a MÁS közelíthető meg. Távolság Budapesttől, mind Bukaresttől, ahol a nemzeti gondolatot képviselő politikusok székelnek, s ebből a távolságból viszonylag könnyebb egy tiszta és igazi nemzeti létezőt képzelni.

Edwin Ardener ezen (távoli határ-) területek néhány jellegzetességét azonosította: idegenek jelenléte; az újítók, az újak, az újdonság jelenléte; a múlt romjainak és emlékezetének megléte; a bevándorlók hatása; állandó kapcsolat a „külvilággal”; munkaerő-piaci szegmentáció és mikroökonómiai pluralizmus. Ardener: „A távolság specifikáció és észlelés, valahonnan más honnan, egy külső pontból, de a bent élőknek is megvan a saját észlelésük” – kérdés, hogy ez a két valóságkép, hogy viszonyul egymáshoz. Ez a kettős észlelés gazdagítja is a jelentést. Ardener elmélete egyszerre kezeli a politikai és tudományos hatásokat, a regionalitáshoz, az identitáshoz, és a távoli határhoz kapcsolódó küzdelmeket kapcsán.

Az erdélyi területen élő népek öltözködése, zenéje, táncművészete stb. közelséget, asszimilációs hatásokat és kölcsönvételt, kölcsönadást tükröz. Ez az együttélés (akár akaratos, akár nem) mindennapi realitás. Ebből viszont súlyos következtetés vonódik le: „A nemzeti diskurzusban nagyra értékelt különlegesség (egzotikusság) ebből a kölcsönhatásból (is) ered!”

A határon lenni egyszerre jelent: szeparációt és kapcsolódást; kizárást és befogadást; önállóságot és egymásrautaltságot – a szerző mindezt jó tárgyalási pozícióként értékeli.

Más ellentmondások is észlelhetők a határterületek karakterjellemzői között: a nemzeti identitás kérdése. Tartozni valahova, hű lenni államhoz, régióhoz, nemzethez, etnikumhoz sokoldalú, nehéz kérdés. A centrum a hely távolságát és egységhez tartozását ünnepli az irányítói

Az Erdélyt Járók Közhasznú Egyesület és az Élő Erdély Egyesület bemutatja:

Civilek Erdélyért Határok Nélkül

Civil konferencia
Debrecen, 2014. február 22-23.

Támogassuk a Csángó Magyar Oktatási Programot

Oktatási helyszín: Lujzi-Kalagor

Ismeretlen Erdély

előadássorozat

ismerd meg!

EJKE Könyvprogram

UNIVERSITY OF DEBRECEN

& DEBRECEN SUMMER SCHOOL

The Unknown Transylvania:
Legends and Facts (History, Culture, Literature)
4-17 August 2013
60 classes, 6 ECTS credits

pozícióból – ezzel szemben a távoli határterületen esetleg bizonyos közelség(ek) és különbségtételek miatt panaszkodnak. A határterületen az élet lényegi eleme az interakció, a valódi kereszt-kulturalitás, ez olyan, mint egy posztmodern rémálom – teszi hozzá a szerző.

Aldous Huxley álláspontja szerint a nemzeteket nagy részben a költők és írók találták ki. B. Anderson fogalmát ha nézzük: ki is képzelet el a nemzetet? Mind a magyarok, mind a románok számára, bizonyos értelemben és közegben erdélyi írók, költők, politikusok, tudósok által „teremtett”.

Erdély a nemzeti képzelet számára morózus, tiszta és fertőzetlen, az a hely ahol az emberek természetközeli, természetesebb életet élnek mint mások. Ezek a megkülönböztető jegyei, melyek példaértékűek és szemben állnak a centrum kozmopolita, elszigetelt, individualista, kommersziális mindennapjaival.

Ahogy a könyv további fejezeteiből világossá válik Erdély sok író, költő, vagy hétköznapi ember számára idillikus képeket idéz fel: állatok, erdők, hegyek, mezők ahol juhok, tehenek, kecskék, bivalyok legelnek, és élnek teljes harmóniában

az emberrel. Erdély maga a vadság, az irracionalitás, a hagyomány, ahol a mindennapi élet a természet szabta rend szerint zajlik, évszakkokkal és az állatvilággal összhangban.

Ardener a következőt állapítja meg a „távolvidékekről”: féktelen pesszimizmusról, vagy utópikus optimizmusról kínálnak képeket, melyek a változáshoz és a hanyatláshoz kapcsolódnak.

folytatjuk

Az ismeretlen Erdély — interaktív előadássorozat, az EJKE szervezésében

Mit tudunk, eleget tudunk Erdélyről? Honnan és hogy ismerjük Erdélyt? Tisztában vagyunk a tényekkel, Erdély múltjával, jelenével? Ajánljuk az előadássorozatot azoknak, akik kíváncsiak az igazi Erdélyre, akik hajlandók időt, pénzt és energiát áldozni arra, hogy betekintést nyerjenek egy varázslatos világba.

Erdélyről!

Lássunk tisztában!
Tudjunk többet

A résztvevő megismeri az erdélyi kultúra multikulturális jellegzetességeit, a magyar kisebbség néprajzi tájegységeit, irodalmi életének kiemelkedő személyiségeit és alkotásait, a nyugati médiumok által kialakított, valamint az anyaországi magyarság által preferált Erdélykép kialakulásának folyamatát, a jelenkor mozgalmait és kezdeményezéseit, a térség földrajzi és turisztikai sajátosságait. Ismereteket sajátít el a történelmi és az I. világháborút követő Erdély történelméről a Római-kortól kezdve Magyarország és Románia Európai Uniói csatlakozásáig. Kiemelt hangsúlyt kapnak a korszakváltásokat meghatározó események, az egyes korszakok tendenciái, jellegzetességei, történelmi problémái, kiemelkedő történelmi személyiségei és vívmányai, valamint az európai és egyetemes történelmi kapcsolódási pontok – melyek a multikulturalitás kialakulásában szerepet játszottak.

Helyszín: Debrecen, egyeztetés alatt

Időpont: szombat 9-12 óra

Részvételi díj: 10.000.-Ft/3 alkalom

Időtartam: 3 x 3 óra

Az előadássorozatot minimum 8, maximum 15 fő részvételével tartjuk. A részvételi díjat az első előadást megelőzően kell kifizetni. A részvételi díjjal a résztvevők az EJKE programjait, működését támogatják. Az előadásokat Csiki András, az egyesület elnöke tartja.

Bővebb információ: www.ejke.hu

Jelentkezés: csikiandras1980@gmail.com; +3630/932-2875

Az autonómia kulcsfontosságú elemei

Thomas Benedikter : Működő autonómiák Európában (The working autonomies in Europe)

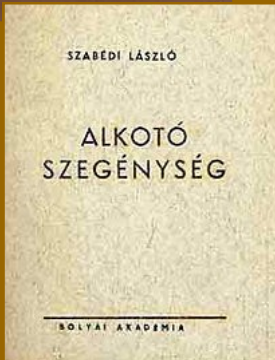
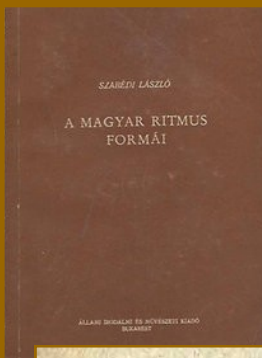
Minden egyes európai autonómia-modell sajátosan a megoldandó problémákhoz van igazítva. A sajátos előfeltételekhez, a régió, a nemzeti kisebbség feltételeihez igazodva egyedi, sajátos képződmények, melyek sajátos mechanizmusa biztosítja a részvételt, a konfliktuskezelést, a hatalommegosztást, a stabilitást és a kisebbség védelmét. Ezek az autonómiák befejezetlen folyamatok („works in progress”) folyamatos reformok és alakítások, korrekciók jellemzik. Eredendően a fogalmuknál fogva dinamikusnak kell lenniük, helyet kell biztosítaniuk a társadalomfejlődés során feltett kérdések válaszainak. Másrészt van néhány elem és feltétel, melyet kulcsfontosságúnak tekintünk.

1. Az autonómiák nem pusztán a központi hatalom leépítését jelentik. Az autonómia létrehozása, megerősítése, fejlesztése tárgyalási folyamaton kell alapuljon és alkotmányos konszenzus részét kell képezze. Ehhez pedig tárgyalásokra van szükség az érintett terület és a központi kormányzat vezetői, politikusai között.
2. Az autonómia egy nyitott, dinamikus, nem megfordítható folyamat, melynek minimálisan három szereplőt kell bevonni a rendszerbe: a nemzeti kisebbség vezetőit, a központi kormányzatot, és az adott területen élő más csoportok, nemzetiségek képviselőit. Minden fél érdekét figyelembe kell venni, szükség van a civil szféra és a média tevékenységére, hogy a békés együttéléshez szükséges felelősségmegosztás kultúrája győzedelmeskedjen.
3. Az autonómia biztosítja a szükséges intézményi kereteket a kisebbségi kultúrához, a nyelvhasználathoz, amennyiben a helyi intézmények rendelkeznek a kulturálisan releváns erővel és felhatalmazással az oktatás, a kultúra és a média területén.
4. A konfliktuskezeléssel kapcsolatos megállapodásnak végrehajtási terveket is tartalmaznia kell. Ennek kilakítása, egy hosszadalmas, technikai folyamat.
5. Ahhoz, hogy a helyi intézmények tényleges önkormányzati potenciállal rendelkezzenek, funkciók és jogosítványok együttese szükséges. Az elegendő hatalom teszi tartalmassá az autonómiát. Ehhez szükséges a törvényhozási, igazságszolgáltatási, végrehajtó hatalom egyértelmű és világos transzfere.
6. Szükséges az autonómia hatékony megerősítése (ha nem is nemzetközi szinten, vagy bilaterális megállapodás formájában) legalább alkotmányi szinten, meggátolva azt, hogy az autonómia kérdése a központi kormányzat terepén a politikai hatalomváltások „játékszere” legyen.
7. Szükséges, hogy a finanszírozás rendszerét is kialakítsák, illetve legyenek olyan rendelkezések melyek felhatalmazzák az autonóm közösséget, hogy a helyi gazdasági erőforrásokat ellenőrizze a pozitív társadalmi és gazdasági fejlődés érdekében.
8. Az autonómián belül, elsősorban akkor, amikor két vagy több etnikum él a régió területén, szükséges, hogy olyan egyezmények szülessenek, melyek biztosítják minden releváns csoport számára a választás és választhatóság szabadságát.
9. A regionális integráció, a partner államokkal történő határon átnyúló együttműködés vagy a regionális nemzetek feletti szervezetekbe történő betagozódás segíti az autonómiával kapcsolatos megoldások megtalálását.
10. Lehetőség van az autonóm közösségek nemzetközi szervezetben történő részvételére, és véleménynyilvánításra mikor a saját régiót érintő kérdés merül fel.
11. Annak érdekében, hogy az autonómia hatékony működése biztosítva legyen – pl. Hatáskör ütközések esetén is – szükséges, hogy döntési, közvetítési mechanizmusok legyenek kiépítve. (a need of „neutral instances” of mediation and arbitration or an effective mechanism of conflict solving). Ezt a jogosítványt az alkotmánybírósághoz, vagy a legfelsőbb bírósághoz lehet telepíteni, vagy közös bizottságokat lehet felállítani, melyekben azonos létszámmal vesz részt a központi kormányzat és az autonóm régió.

Autonóm területek

	lakosság	terület	főváros	hivatalos nyelv	mikortól
Aland-szgek	26.711	6.784 km ²	Mariehamn	svéd	1920
Feröer-szgek	44.228	1.399 km ²	Torshavn	feröer, dán	1948
Grönland	56.375	2.166.086 km ²	Nuuk	inuktit, dán	1979
Baszkföld	2.124.846	7.234 km ²	Vitoria-Gasteiz	Baszk, spanyol	1979
Skócia	5.062.011	78.782 km ²	Edinburgh	Angol, gael (skót)	1998
Dél-Tirol	481.133	7.400 km ²	Bozen/Bolzano	Olasz, német, ladin	1948

http://papgy.laszlo.wordpress.com

Életrajz

Szabédi László (családi nevén: Székely László) 1907. május 7-én született az erdélyi Sáromberken, elszegényedett nemesi családból. Apja vasutasist volt. Iskoláit Zernesten kezdte 1913-ban, Kolozsvárra ment az unitárius kollégiumban folytatta. 1925-ben érettségizett, később unitárius teológiával és irodalomtörténettel foglalkozott, ahonnan Strasbourgba ment tanulni. 1945-ben Kolozsvárra doktorált filozófiából. Egy ideig Aradon volt tisztviselő, majd Kolozsvárra került színházi dramaturgnak. 1931 és 1938 között Erdély legnagyobb magyar napilapjának, a kolozsvári Ellenzéknek volt belső munkatársa. Észak-Erdély Magyarországhoz való csatlóása után a közélet küzdelmeitől egy kis faluba, Báréba vonult vissza tanítónak.

1941-ben visszatért Kolozsvárra, ahol az egyetemi könyvtár alkalmazottjaként dolgozott. 1942-ben csatlakozott az helikoni közösséghez, és az ő kezdeményezésére indult a Termés c. folyóirat is. 1943-ban ott volt a balatonszárszói találkozón. 1943-ban Baumgarten-jutalmat kapott.

1944-ben bekapcsolódott az antifasiszta ellenállásba. A háború után egy ideig még Kolozsváron tanított, francia nyelvet. 1945 májusában a Romániai Magyar Írók Szövetsége alelnökké választotta. Ugyanebben az évben belépett a Román Kommunista Pártba, majd megnősült, Tompa László lányát, Tompa Margitot feleségül véve.

1945–1947 között Sepsiszentgyörgyön a Székely Nemzeti Múzeum igazgatója volt, közben a Népi Egység (1946. szeptembertől 1947 őszéig) és a Világosság munkatársaként dolgozott.

Szabédi Székely László

1947-ben visszatérve, esztétikát tanított a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemen, valamint a Népi Egység c. napilap főszerkesztője volt. 1952–1956 között a magyar irodalomtörténeti tanszék vezetője volt. 1955-ben Román Népköztársaság Állami Díja elismerést kapott. 1958-ban megírta főművét, A magyar nyelv őstörténete. A finnugor és az indoeurópai nyelvek közös eredetének bizonyítékai címmel.

A Bolyai egyetem beolvastatásakor tanúsított magatartása miatt a Securitate zaklatta, ezért a beolvastatás ellen való tiltakozásként 1959. április 18-án Szamosfalva határában a vonat elé vetette magát. Néhány héttel később az ő példáját követve lett öngyilkos Csendes Zoltán, a megszüntetett egyetem egykori rektor helyettese is. Szabédi Lászlót a Házsongárdi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Kapcsolata a vallással

Először azt gondoltam, hogy úttörő vagyok Szabédi vallásos gondolkodásának bemutatásában, de örömmel tapasztaltam, hogy a jelenlegi Teológiai Intézet rektora, dr. Rezi Elek professzor behatóan foglalkozott a kérdéssel, sőt előtte t. Balácsi László, füzesgyarmati unitárius lelkész is feszegette a témát. Így már van ami-re alapoznom meglátásaimat, melyeket ebben az esetben költészetéből válogattam. Számomra kedves volt a készülési időszak, hiszen teljes mértékben irodalmi, lírai szemszögből figyelhettem az időnként vallásos fogalmakat soroló, kevésszer azokkal játszó költőre.

Bár „erőtlennek” nevezik többen a családi vallásosságot, Szabédi útja kolozsvá-

ri unitárius kollégium felé vezetett, ahol – sokak véleménye szerint – kibontakozhatott (volna) az ifjú vallásossága. „Története során a kollégium mindig tudatosan ápolta az unitárius szellemiséget, emellett azonban a tolerancia jelképe is volt. Az unitárius identitástudat kialakítására és ápolására való törekvés nem felekezeti elfogultságot jelentett, hanem az évszázados vallási, kulturális értékek megbecsülését és készletét azok gyarapítására.”

A Szabédi- kutatók arra is kitérnek írásaikban, hogy megpróbáltatást jelentett az ifjú, valamint kortársai számára a Trianton követő időszak eseményei. Elsősorban a románnyelvű érettségi kötelezővé tétele, aminek köszönhetően 90 %-os lett a bukás a magyar anyanyelvűek sorában. A továbbtanulás lehetősége, a Magyarországon szerzett diplomák romániai honosítása csak további nehezítő körülményt jelentette. Ebben az időszakban felkínálkozott Szabédi László számára a lehetőség, hogy tovább tanuljon a strassburgi egyetemen, ahonnan visszatérve az egyház szolgálatába álljon, főként, mint a kor követelményeinek megfelelő, francia nyelvtanár. Erre a célra 10000 lej támogatást is kapott.

Visszatérését követően (1927) megromlott a viszony Szabédi és az egyház vezetése közt. Némelyek ezt a fiatal költő meggyőződéséhez vezették, mások éppen a marxista felfogásának köszönhető egyházellenes magatartására utaltak. Végül is arra kötelezték Szabédi Lászlót, hogy szerezze meg a lelkési oklevelet, mert a felekezeti iskolában csak pap-tanárok taníthatnak. Ez viszont nem jelentette azt, hogy aki beiratkozott az Unitárius Teológiai Akadémiára, mindenki lelkési

oklevelet is szerzett. Viszonylag ellentmondásosak a tudósítások, mert míg párhuzamosan végezte irodalomtudományi tanulmányait, addig a teológián érdeklődést mutatott a tárgyak iránt, viszont hamarosan kiderült, hogy két vizsgája későbbre tolódott. Igen ám, de ősszel jó eredménnyel tette le vizsgáit, aminek köszönhetően ösztöndíjat is kapott.

Főként Varga Béla, későbbi püspök személye hagyott nagyobb nyomot a fiatal Szabédi lelkében, aki egyben azt is elhatározta, hogy könyvet fog írni Egy unitárius ember gondolatvilága címmel. A könyv tartalmának bemutatása során világosan előbukkan a Varga-féle gondolat, hogy a vallás értékét az ember személyes, gyakorlati élete tükrözi. „De a végén a vallásnak olyan kevés lesz a tartalma és oly széles a köre, hogy lehetetlen lesz megakadályozni az étellel való fűzőjét. Ezt akarom éppen.” A tervezett könyv tartalmáról való eszmefuttatása közben meg is jegyzi: „Most veszem észre, hogy ez a tervezett könyv nem lesz egyéb, mint Varga dr.-nak benyújtandó szakdolgozatom. Remélem meg lesz vele előgedve.”

Többször is átolvastam nyomtatásban megjelent lírai tevékenységét és arra törekedtem, hogy gondolati összefüggésében megértsem a költőt. Amikor ezt a tevékenységet végeztem, arra is hangsúlyt fordítottam, hogy kutassam, keressem és megtaláljam Szabédi vallásos kötődésének unitárius szálait. Ráadásul ismertem azokat az írásokat és megjegyzéseket, melyekre visszavezethetőnek minősítik a költő vallásosságát. Én ezzel a kérdéssel is óvatosabb vagyok, mint az átlag, és talán az sem jó próbálkozás, ha a teológia incidensére fektetjük vallásosságát alapjait. Végül is egyre megy ki a dolog, mert ezzel elindította a fegyelmet, aminek természetesen az lett a következménye, hogy Szabédi Lászlót elbocsájtották az akadémiaórl.

Én most csak annyira játszodom a gondolattal, hogy mi volt az igaz történet, vagy éppen miért követte el Szabédi ezt a megbotránkozató tettet. Értem

a fejtegetéseket, hogy talán ezzel hozta a tanári kar tudomására, hogy nincs helye a teológián, de ugyanakkor kérdés marad, hogy nem intézhette volna sokkal simábban az ügyet, ha egyszerűen nyilatkozik hite, vagy hitelensége mellett. Sajnos nem leszünk okosabbak, csak akkor, ha netán önéletrajzi írásainak feldolgozása során kiderül az igazság, melyre egyikünk sem számít még.

Vallásos kifejezések Szabédi költészetében

Tagadhatatlan, hogy Szabédi László több szálon is kapcsolódik a valláshoz, hiszen életrajzából tudjuk, hogy nagyapja (Rédiger) unitárius lelkész volt, napló feljegyzéseiben viszont megörökít néhány alkalmat, melyekről nem derül ki egyértelműen vallásos irányultsága. Ismert most már teológiai hallgató korában tartott gyakorlati óra botrányos vége, ami tanulmányai megszakítását és befejezését is jelentette. Költészetében megjelenik itt-ott olyan vallásos képzet, melyet akár mindennapinak is nevezhetünk. Ki kell mondanom, hogy nem várhatunk tiszta vallásosságot Szabéditől, sőt unitárius felfogásának jelei sem bizonyíthatók egyértelműen.

Az első csoportosításba azokat a kifejezéseket társítottam, melyek egyértelműen szólnak a legfelsőbb hatalomról, Istenről, illetve azokról a cselekedetéről és vallásos képzetekről, melyek hozzá kapcsolhatók. Helyenként nem azokban az összefüggésben és értelmezésben használja az adott kifejezéseket, mint ahogy mi azt megtanultuk gyermekkorunkban, vagy a későbbiek során.

Én semmiképpen nem nevezném hívőnek, de ugyanilyen hangsúllyal mondom azt is, hogy hitetlennek sem. Tény, hogy szóhasználata magától értetődőnek, vagy akár természetesnek is nevezhető attól függetlenül, hogy hitt az adott vallásos képzetnek megfelelően, vagy esetleg más verseiben tagadó álláspont-ra helyezkedett. Az sem változtat a lényegen, ha arra figyelünk,

hogy magába forduló jellemének köszönhetően távol maradt a politikától, ugyanakkor mégis beleavatkozott olyan szinten, hogy hangot adott nemtetszésének, vagy éppen dicsérte a megjelent kommunista rendszert.

1924-ben így fogalmaz Hóvirág c. versében:

„Sétára indulok. Csalogat az álmodott ébredés, kis hóvirág.
S ím, a piszkos utcasarkon kínálgatja cigányasszony:
Jó uram, hóvirág, fehérvirág,
szagos virág.
Veszek is, szagolom, s búslakodom
életünk átkán, mert itt van a baj:
másodkézből kaptunk mindent,
hóvirágot, érzést, Istent,
s eközben valami elsikkadt, jaj, –
hova lett, jaj!?”

Mi a gond, a baj? Egyelőre csak annyi, hogy nem adatott meg számára a lehetőség, hogy eredeti helyéről szakítson hóvirágot a költő. Vagyis másodkézből jut hozzá. Számára ezért van baj, mert mindent „másodkézből” kapunk. Még Istent is. Sajnálja, hogy valami – talán éppen érzés – elsikkadt valahová. Úgy gondolom, - így voltam ezzel sokszor én is -, hogy nem másoktól kellene megtudjam, hogy Isten jó, atya, gondoskodó, stb., hanem tapasztalatom alapján kellene rájónnom erre. Mintha ez hiányzott volna Szabédi életéből is.

Amikor arról beszélgetünk, vagy hallunk, hogy néhány költő – köztük Szabédi László is -, vagy más közismert személyiség kitartóan kereste Istent, és időnként nem talált rá, akkor ezt furcsának tartjuk. Pedig ugyanez előfordulhatott bármelyikünkkel. Hogy ne számoljára rójuk, Tibullus szájába adja a merész gondolatot:

„A nyelv bibája szóval megnevezni a semmit is, így léte látszatával ruházva fel, mi voltaképpen nincs is. Költők teremtették az istenek sokaságát, de Jupiterre! csak név a legfőbb isten s nem ható erő.”

Feltételezzük, hogy nem kell szorosán ragaszkodnunk a leírt szöveghez. Ebben az esetben

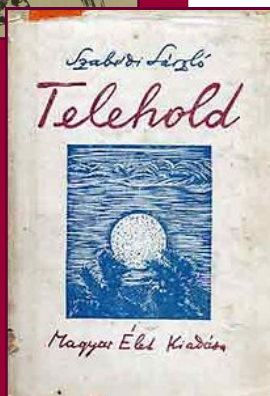
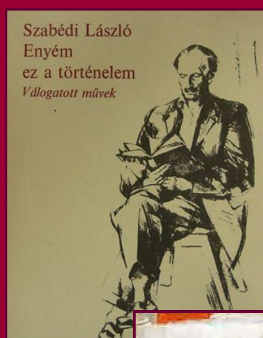
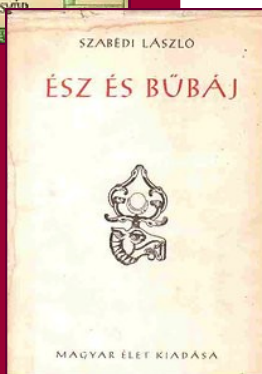
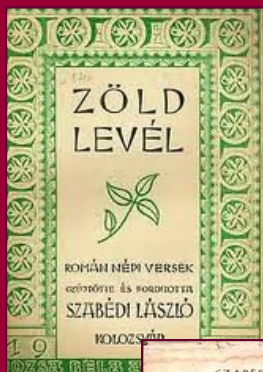
„Szabédi kereste az okot, hogy eltávolítsák a Teológiáról, mert nem érezte jól magát a teológus közösségben, nem akart lelkész lenni, nem értette meg kellőképpen, hogy az egyház nem lelkészt akart belőle képezni, hanem pap-tanárt (pontosabban tanár-papot). Szabédi materialista, később marxista meggyőződése ellenére sem lett ateista, nem volt „ateista papjelölt”, nem szakított lelkében unitárius kötődésével. Az egyház nem mérte fel kellő felelősséggel, hogy a közösségi cél elérése érdekében számolnia kell a személyes lelki alkattal is. A kölcsönös félreértés sajnos nem kompromisszumos, hanem konfliktusos megoldáshoz vezetett. A mindkét fél részéről tapasztalható rugalmatlanságban éppen az a szándék szüremkedett kárt, amelyre abban a néhány időben mindenkinek szüksége volt, s ez az összefogás.”

Szabédi:

„Nem az a vallás, ami a kiskátéban van, hanem, ami az életet formálja, alakítja. S a kiskátékat olykor szokás újrainni, amikor kiderül, hogy a tartalmuk nem egyezik meg azokkal, amit hiszünk, csinálunk, gondolunk; az életünkkel. Ilyenkor mindig kell csinálni valamit, vagy az életet kopírozzuk egy új kiskátévá, vagy a kiskátét alakítjuk valahogyan életté.”

GRL

előnyre fordítható, ami megvetésre szorul a hívő társadalom részéről.

Amennyiben szigorú elemzés alá vonom az első gondolatot, bizony nem menthetem fel a költőt, aki nem mondja ki Isten nevét, de utal a kezdeti nihilre, semmire, amit a lét látszatával ruháztak fel annak érdekében, hogy elkezdődjön az élet. Ez sokkal súlyosabb kijelentés, mint, ami következik és szerintem ezzel élet kívánta venni a korábbiak. Ebből értelemszerűen az utolsó mondatot hangsúlyozom: „*csak név a legtöbb isten*”. Itt is felfigyeltem, hogy kisbetűvel írja a természetfeletti lény nevét még akkor is, amikor bizonyítható módon az egyről és nem a több istenségről beszél.

A következő gondolatsorban a teremtő felé fordul a költő. Nem megszokott módon, hanem sajátos értelmezésével. Merész párhuzamot von az ember és Isten között, amikor azt írja, hogy úgy viselkedik sokszor, „*mint egy isten, ki önmagát/megunva, haszátalan teremtett/ a sárból embert, csak saját/sárárcát tükrözi az ember*”.

Ne feledjük, hogy a bibliai leírások alapján, sokszor megharagudott Isten az emberre, sőt meg is bánta, hogy egyszerűen teremtette. Ettől függetlenül folyamatosan teremt Isten és hasonlóan szeretne cselekedni az ember is. Most az a kérdés, hogy önmagát adja, saját igényeinek megfelelően, vagy az általános elvárásoknak engedelmességgel szolgálja ki azokat, akik azt kapják, amit hallani, olvasni szeretnének?

Nemcsak bennünk, a költőt olvasókban vannak kérdések, hanem feszülnek

Szabédi Lászlóban is:

„*Istenem, mit fogok csinálni, ha augusztus lesz, sötétkéék árnyékok dús aranyozású hónapja, mit fogok csinálni, Istenem, most május, és azon törődöm keservesen, piros május múlásával mit hoz a kék augusztus, nyaruk koporsója, dús aranyozású kék koporsója, jaj.*”

Korábban erre a kifejezés -használatra utaltam. Kérdés, hogy ebben az esetben odafigyelt-e a költő arra, hogy mit ejt ki a száján? Vagyis tudatosan foglalta-e kérdésbe Isten nevét? Azt nem érdemes vitatnunk, hogy a május jelentette számára is a teljes megújodást, életet, szerelmet, stb. Egy fiatalembernek pereg az élete, s így a májusban már attól remeg, hogy mi lesz vele, ha elérkezik az ősz? Boldoggá vált volna a költő is, ha a következő évben (1930) azzal mondhatta volna el meggyőződését, hogy:

„*Virág a réten illatozik Isten kezében. Ha cifra szirma váratlanul kacagna, sírna! Virág a réten se lát, se hall, csak van kevélyen.*”

Pedig valóban így látta az apró virágban a kevélységet, melyet nem tapasztalt önmagában. És az egyszerű, réti virágban nem csak a teremtettséget fedezte fel és láttatja meg velünk is, hanem kimondja, hogy ez a kevély, de ugyanakkor egyszerű virág ott van Isten kezében. Szinte elvárjuk, hogy folytassa a verset, mert ha ezt megtenné, akkor bizonyára arra is ráébredne, amit mi hiszünk Istenről, nem csak feltételezünk, hogy mi is ott vagyunk az ő kezében, és ezért természetesen azon a helyen vagyunk a legnagyobb biztonságban. Valahogy úgy szeretném, mint amiként Tíbulussal

mondhatja:

„*Ekkor, senki se fogja jelenteni, megjönök ekkor, minthacsak álmodból isten igézne valót. Délia édes, akárhogy léssz, juss ekkor előmbe, szertezilált hajjal, lábaid is csupaszon!*”

Csakugyan öröme telt volna a költőnek abban, ha néhány álmát valóra váltotta volna Isten. Az a kérdés, hogy magánemberként beszélt-e erről Istennek, vagyis megfogalmazta-e és elmondta-e szabványos, vagy szabálytalan imában? Ha ezt nem tette volna meg, akkor nem is remélhetett annak beteljesülésében, hiszen az ima személyes kapcsolattartás Istennel, még abban az esetben is, ha Isten a nélkül is tudja, hogy mire van szükségünk, ha titkon tartjuk, vagyis nem mondjuk el hangosan.

Végül, de nem utolsósorban az egyik ismert verséből idézek:

„*Isten sem törli el, hogy a világra bűnös anya hozta, kit nem kevésbé bűnös anya szült, gonosz balmosza a régi gonoszra, melyet a balog kezdet keze küld.*”

Figyeljük csak meg, hogy milyen érdekesen fogalmaz a költő. Mintha ebben az esetben a közvéleményhez alkalmazkodna, amikor bűnösnek nevezi az anyát, aki világra hozta fiát, aki meg fogja ölni őt. Nem hagyja ennyiben a dolgot, hiszen maga nem értett egyet a teremtéstörténet ezen fejezetével sem, s bár nem menti fel a bűnös asszonyt, inkább az eredeti gonoszt említi, ami ezzel a szüléssel csak halmozódik. Szókimondása elmaradhatott volna ebben az esetben, de úgy döntött, hogy önmagát adja és felteszi az i-re a pontot. Nem haboz és kimondja, hogy ezt a gonoszt a balog kezdetnek köszönhetjük. Vagyis rosszul lett kitálva az élet indítása, ami legalábbis a bűnbeesést,

vagy az eredeti bűnt jelenti. Nem mond többet ezzel kapcsolatosan, hogy ő miként képviseli el, vagy amennyiben tőle függött volna ez az első közt szereplő teremtési történet, akkor miként írta volna át.

Azonban ne feledjük, hogy a vers, melyből származik az idézet olyan kort és hangulatot képvisel, amikor hangosan beleszólt a világ folyásába, és határozottan ellenezte a háborús erőszakot. Erre utal a gyermek anyagiulkosságának története is.

Az 1924-ben írt költeményében, a Mínek örülök-ben ismételtelen felfedezhető a Szabédi által használt ellentét. Ebben az esetben azt erősíti, hogy „Mért búslakodnám? Annak örülök, / amit az Isten lenni adott.” Itt – szerintem nem annak elfogadásáról van szó, amit az átlag természetesnek vesz, és amiről azt mondja, hogy Isten akarata szerint való, hanem amit azért adott Isten, hogy valami úgy legyen, ahogy ő akarja.

Isten nevét Szabédi az átok összefüggésében is említi. Egyszerűen azt mondhatom, hogy átkot mond. Az már más kérdés, hogy kinek szól. Annyi bizonyos, hogy a versben szerelmeséről beszél, aki elfordult tőle, aminek következtében

„Az én fehér orcám szűrt viasszá sárgult,
az én fehér kedvem feketére fordult.
Én is kiszaladtam, futottam utána,
én is kiáltottam a nevét, hiába.
Falu őrzői így kaptak meg engem,
falu őrzői, jaj, megverték engem.
Meggfogtak, eladtak örökös rabságra;
fogja meg az isten rettenetes átka!”

Elképzelem, amint kiszalad kedvese után és lohol az utcán valamilyen irányba. Azt tudjuk, hogy este van, éppen ezért feltételezhetem, hogy a falu őrzői az éjjeli őrök, akik rosszat sejtenek a költő magatartásában és attól tartva, hogy kárt tesz a leányban, utána erednek, beérik, megfogják, eladják örökös rabságra. Ezután következik a komoly kérdés: kit fogjon meg Isten átka? Szerelmesét, vagy a falu őrzőit?

A következő vallásos kifejezés a hit. Ugyan ezzel kezdhett volna a sort, de úgy döntött, hogy második helyre ha-

gyom. Nyugodtan kijelentem, hogy ez a kifejezés 1924-1950 között szerepel Szabédi László költeményeiben és többkevesebb eltéréssel három nagy összefüggésben található. Az elsőben általánosítást észleltem, ahol még a kezdet-kezdetén azt mondja a költő, hogy:

„Mi lesz a vége? Két halál tán;
a tested hal meg, vagy a lelked.
Jó volna küzdeni, hinni s várni
mindent kárpótló győzedelmet.”

Rácsodálkozhatunk a költő bizonytalanságára, de ne vigyük túlzásba. Vagyis döntsük el mi magunk, hogy test és lélek meghal, vagy valamelyik részese lesz az örökkévalóságnak! Erre a kérdésre még visszatérek. Nemcsak az unitáriusok vallják, hogy a test meghal és egyenlővé válik a földdel, viszont a lélek visszazáll Istenhez, akitől többé soha el nem szakad.

A másik összefüggésben azokat a kifejezéseket találtam, melyek arra keresnek választ, hogy milyen a költő, vagy annak hite, akiről éppen szó van az adott költeményben. Az első bizonyítékomban is ellentétet találtam, hiszen a következőképpen nyilatkozik Szabédi:

„Hát várd a véget télen kezéiddel,
amely mabolinap elragad?
Harcolj! A hitetlent bidd el!”

Kérdezi ugyan, hogy várunk kell a véget karba tett kézzel? Ha figyelünk a vers keletkezésének idejére (1924), akkor különösen hangzik ez a kérdés, főként a holnapra vonatkozóan, mely akár magával ragadhat a halálba, nem beszélve arról, hogy arra buzdít, hogy a hitetlent is elhiggyük. Különös! A másik bizonyítékom a negatív világba lendít. Tény, hogy ekkor már főleg a személyre vonatkozó kérdés, viszont a féltés továbbra is fennáll a költő és még sok ember esetében, hiszen jelentkezhet – ma már tudjuk, hogy jelentkezett is – hasonló őrvongó hitű ember, aki vonzásába kerítette a különben csendes lelkületű embereket is:

„Hol van azóta az a Hitler?
Hol a rekedt hangú pojáca?”

Hol van, aki őrvongó hittel
a minden népek urát jútssza?”

Végül pedig itt van a harmadik összefüggés, melyben azokról a személyekről szerzünk tudomást, akik tulajdona, vagy jellemzője a hit. Először a prófétáról beszélek, mert

„Gyengén hisz a próféta is,
s mert nem mer nagyot kezdeni;
maga bűnét másra keni.”

Figyelem, hogy finoman, de tudomásunkra hozza a költő, hogy általánosan rossz véleménnyel van a nép vallásos vezetőjéről. Óvatosan közelít a változtatásra készülő dolgokhoz, melyekről az a véleménye, hogy amennyiben sikerül, akkor kis lépésekkel közeledik a dicsőséghez, amennyiben visszajára fordul a dolog, akkor nem lesz nagy a bukás. Sőt, megpróbálja másra kenni a felelősség terhét.

Az előbbi vezetőhöz hasonlít a pap hite is:

„Másban hitt a pap, nem is a csodában,
hitt a szegény nép tudatlanságában;
ha hitt benne, ebben is megcsalódott:
nem vette be a szegény nép a drótot.”

Ne feledjük, hogy ekkor 1950-et írtak, amikor a költő felfogása nemcsak a munkásosztály felé fordult, hanem, meggyőződéssel éltette a pártot is. Nekem kellemetlen erről beszélnem akár abban az összefüggésben is, hogy Szabédi is próbálkozott a lelkesi pályával, sőt azért utazhatott kül-

A Lázár utcától
a Postakert utcáig

Szabédi László
Diarium, levelezés

ЖК

Szabédi László

Telehold
Véer Anna alszik

SZEL

Nagy Imre rajza

földre, hogy később az iskola vallásnári állását foglalhassa el. Ugyanakkor ne essünk tévedésbe, hiszen a versben, a kiemelt szövegben katolikus papról és nem protestáns lelkésze-ről szól a költő. Hogy ez változtat-e a lényegen? Minden bizonnyal igen, hiszen a protestantizmus már magában felvilágosodást jelent, illetve főként az unitáriusoknál letisztult misztériummal találja szembe magát az érdeklődő.

Az előbbi gondolatban szóba hoztam a munkásosztályt és a pártot. Most álljon, előttünk egy részlet a Vezesen a párt c. verséből:

„A rabság szabadságnak látszott,
szébb jövőnek a sanda múlt;
azt hittük, leráztuk a láncot,
mert szorítása meglazult.

[...]

Én ölbe tett kezeimmel álltam
s bítem, hogy télenül. Hamis
volt a bűtem. A Munkáspártban
megtanultam: tett volt ez is.”

Amikor olvastam a Szabédi életrajzokat, valamint a verseinek elemzését és összekapcsoltam azokkal a fejtegetésekkel, melyek a munkásosztály és a párt köré fonhatók, elgondolkodtam, hogy miért nem faragtak kommunista költőt Szabédiből, vagy miért nem hangsúlyozzák ki nyomatékosabban azt a tényt, hogy beállt a kommunista pártba? Nem tudom a magyarázatot és nem is találok hasonló fejtegetéssel, mely a fenti, előbbi kérdésre kereste a választ.

Szíve joga mindenkinek szabadon vélekedni egy adott rendszerről. Ezt megtette Szabédi is. Érdekes módon ellentétesen az átlaggal szemben. Amíg a

magyar sereg bevonult Erdélybe, ő román folklórt gyűjtött. Amíg mások nemzetieskedő verssorokat faragtak, ő addig határozottan visszautasította ezt a törekvést, összes gondolataival együtt. Míg mások – ha lehetett – titkon tartották politikai hovatartozásukat, addig ő nyíltan vállalta. Sőt kimondta, hogy hamis volt korábbi hite és igaznak a mostani bizonyul.

A fentiek után az 1950-ben írt Bíráló c. verséből idézek:

„Eddig azt hitted, kötelesség,
hogy az embernek minden tessék?
Most azt hiszed, nagyhangú száj,
hogy mindent bírálni muszáj?
Eddig mérgesen lelkesedél,
most lelkesen megmérgesedél
Uram fia!”

Szépen játszik Szabédi a szavakkal és ugyanakkor lelkünk rezdülésével is. Mintha húrokat pengetne bennünk. Felhívja a figyelmünket arra az időszakra, amikor minden arról szólt körülöttünk, hogy illő, sőt kötelező elhinnünk a világról és a hozzá kapcsolódó dolgokról ugyanazt, amit tanítottak, és amire az átlag - gondolkodás nélkül rábólint, hogy „úgy van!” Ez volt az elsődleges alaphit, amihez nem lehetett hozzátenni, és amiből nem szabadott elvennie senkinek. Amikor ez a látszólagos korszak véget ért, következett a mostani, ahol mindenkinek nagy szája lett, sőt ki is kell azt tátania és elmondania, hogy mi az, ami nem tetszik. Eddig szinte minden érthető, ám ebben az esetben is bekövetkezik a szokott ellentét, mellyel ez esetben is szembesít a költő. Azt állítja rólunk, hogy a néma elfogadás mellett mérgesen lelkesedtünk néhány kezdeményezés miatt, mert már alapfokon tisztában voltunk azzal, hogy lehetetlen bármit is tennünk a megvalósítás érdekében.

Elnyomott a közösségi érdek és letiport a szabványos akarat. Ezzel szemben mi történik most? Lelkesen megmérgesedtünk. Az aztán más kérdés, hogy kire, vagy kikre vonatkozik a cselekvés, és mi az amit tenni szándékozunk a következő pillanatban!

A hit gondolatkörében egy utolsó bizonyítékként Szabédi Dráma – költeményéből idézek:

„Ne kívánd, hogy magam sígjam füledbe
a hazugságot, s aztán elbűgyem!
Sőt, ajkodon a méztelen igazság
is kétségessé lesz, s ha te mondanád,
hogy kétszer kettő négy, azt is tagadnám.”

A Szabédi – kutatók sokszor rávilágítottak a költőben létező ellentétekre. Ebben az esetben is szemben állunk, még pedig kettővel. Az igazság és a hazugság az első páros. Sokan azt mondják, hogy ez a két valóság kézen fogva jár együtt. Amúgy is ellentét-párosról van szó. Igen ám, de amint mondhatunk igazat, úgy könnyedén átfordul jelentése és ennek köszönhetően hazugsággá válik. Ezt követően már csak az a kérdés, hogy kötelezve vagyunk-e elhinni a hazugságot. Mítől igaz valami, és minek következtében válik hazugsággá ugyanaz? Talán annak függvénye, hogy kitől halljuk az állítást, vagy éppen tagadást? Sokszor éles határvonal húzható a két valóság között, máskor viszont annyira átjárhatóvá válnak a határok, hogy Isten a megmondhatója, hogy mi az igazság, és ki hazudik.

Egy rövid ideig bizonytalanokodtam, hogy mivel folytassam a vallásos telítettségű kifejezések felsorolását. Természetesen kettő közt döntöttem, és választásom az imára-imádságra került az evangéliummal szemben. Ennek meg van a magyarázata – legalábbis számomra – mert úgy vélem, hogy a hit

egyeses következménye, hogy időnként imába foglaljuk és Isten elé tárjuk kéréseinket. Éppen ezért a kapcsolattartás sokkal fontosabb a természetfeletti erővel, mint az evangélium, vagy annak tanítása. Az ima Szabédi felfogásában úgy jelentkezik, mint általában minden más gondolat. A kérdés itt is ólálkodik, hogy megszokottan szükségszerű az ima, vagy valamilyen befolyásoló tényező miatt imádkozik az ember?

„Úgy szeretlek, mint egy halottat, akától búcsút sem vehettünk, kinek hírül sem adtuk: holnap imádkozunk a lelkedért.”

A következő állapot, melyben spontán módon tör elő belőlünk az ima, ami akár esdeklés is lehet és nincs meghatározva pontosan a célszemély, aki felé elhangzik:

„Már nem vitáztam ez az árva síkoly; nem vádolt; nem kereste, ki volt a gyilkos. Enyhet esdve rémitő kínját csak kiúrtá.”

Miként is állunk kéréseinkkel? Vagyis hogyan keresünk megoldást adott gondjainkra, bajainkra? A legtöbben elmondjuk panaszunkat Istennek, akitől azonban, vagy meghatározott időn belül várjuk az orvoslást. Időközben talán ráébredünk, hogy amit korábban elmondtunk ima formájában, az nem is tartozott Istenre, hiszen annyira emberfüggő, hogy ismerőseink között kellett volna keresnünk valakit, akivel megosztjuk kétségeinket. Amikor ez megtörtént, akkor ráébredtünk arra, hogy nem a megfelelő személyt választottuk ki panaszunk céltáblájaként, hiszen az csak kárörvendő és nem igazi segítségadó. Ekkor jön a harmadik változat, amikor már semmi nem érdekel, csak csendesen elmondjuk, hogy mi miért fáj. Ettől a kimondástól várjuk és hisszük panaszunk enyhülését.

Az ima utolsó példáját egy 1924-ben írt versében találtam, amikor a költő szerint célzottan, megfelelő helyre irányítja imáját és ezért:

„Remegve hull előtte térdre az ember, győzri dús ígézet,

s imádja rettegően a pénzt, ki hatalmával csodát idézhet.”

A szegénység nem szegény – mondjuk, csak kellemetlen. Igen, és sok minden mást is megjegyzünk a pénzzel kapcsolatosan. A kérdés az, hogy hányunkat ejtett rabul, aminek köszönhetően térdre borulunk előtte és csakugyan megbabonázott nagy hatalma, melyet magunkénak is akarunk? A pénz szükséges jó és rossz is ugyanakkor, de arra kell vigyázzunk, hogy ne kerüljön imádatunk középpontjába.

Ha valamit fonákjára fordított Szabédi László, akkor elmondható ez az evangéliummal kapcsolatosan:

„Közledik, úgy látszik, a világ, melyről az evangéliumok írnak, fonák világ, amelyben boldogok a szegények, s boldogok, akik sírnak. Ők, a szegények, nem tudják bizony, hogy közledik már az ő világuk, ők, a szegények, boldogtalanok, mert szegények, s sírásra áll a szájuk.”

Lelkészként sokszor belegondoltam ezekben az állapotokba, melyekről fennebb szolt a költő. Sőt megfogalmaztam prédikációimat is. Nem ezeknek a gondolatoknak a mentén kívánok haladni, hanem a költőén. Valóban igaza van, hogy fordított a helyzet, mert nehezen elképzelhető, hogy tiszta boldogságot kölcsönöz a szegénység. A sírással már könnyebben felfogható az enyhület, vagyis a megnyugvásban rejlő boldogság. A költő megfejté a rejtélyt, melyről Jézus másként vélekedett a Bibliában: boldogtalanok a szegények, ami abból is látszik, hogy folyamatosan sírásra görcsölődik a szájuk.

„Sőt, hogy érdemük teljesebb legyen, a jajt saját jajuként ontja szájuk: rongyokban járunk – sírnak –, éhesen kelünk fel... jöjjen el a mi országunk!”

Itt aztán végképp eloszlik minden kételkedés az irányban, hogy kik is a naponkénti szenvedők, szegények. Arról van szó ugyanis, hogy nem mások szegénysége, vagy éhezése miatt jajognak, hanem saját fájdalmukat helyezik előtérbe. Sőt, sírnak, mert folyamatosan éhesen kelnek fel és ezért imádkoz-

nak, hogy jöjjen el az országuk. Ezt kétféleképpen értelmezem: az egyik, hogy jöjjen el az az ország számukra, melyben véget ér, befejeződik a jelenlegi állapot, és ahol többé nem éheznek, vagy valóban olyan országot kívánnak, ahol lesz ennivaló.

Az evangélium után a parancsolatot emeltem ki Szabédi vallásos kifejezései közül. 1943-ban írta Ars poeticájában, hogy

„Aranybetűkekel áll szívüdnök köből vágott tábláján a parancsolat: „Teljes elmédből és teljes erődből szeresd, imádd, magasztald önmagad.”

Megtéveszt mindnyájunkat, mert valóban arra a kőtáblára utal, melyről már gyermekkorunk vallásóráin hallottunk. Egy pillanatra lelki szemeink elé tárja a vésett kő valóságát, aztán máris ráébredünk, hogy itt is kifordítja a korábbi parancsolatot. Teljesen akkor váltja ki belőlünk a döbbenetet, amikor csodáljuk a költőt, hogy miként buzdít olyanra, amit maga soha nem tett: öndicséretre, önimádatra, önmagasztalásra? Majd folytatja:

„Nem oly parancs ez, mint az a tömördek jelszó, melyet a változó idők hoznak-visznek magukkal: az önérdék parancsa ez, mely istenként örök. Tettel kövesd e parancsot, ne szóval, – sőt szóval ne bírsz el egyáltalán!”

Azt tudom, hogy ellene volt a szavaknak olyan értelemben, hogy a tettet hangsúlyozta és annak szükségszerűségét. A jelszavak viszont jellegzetes kifejezései voltak olyan időszakoknak, melyekben sokan arra törekedtek, hogy ebből szerezzenek maguknak előnyt és hangzatos kifejezésekkel törtek utat ma-

Én nem dicsérem frivolan
a szennyet,
mely negyven éven át
hozzám tapadt,
a szenvedést se dicsérem,
de szenvedj,
ha társamul köteleztet
magad.
Nem biztatlak, hogy
próbáld letagadni
véteim, nem mondom,
hogy ne perelj,
de csak egészen tudom
magam adni,
fogadj mindenestől
egészen el.

Szabédi László: Álmoddal
mértél (részlet)

folytatjuk

TÁMOGATÓK	ERDÉLYI MAGYAR KÖZMŰVELŐDÉSI EGYESÜLET	MEGHÍVÓ
	KORUNK STÚDIÓ	
COMMUNITAS ALAPÍTVÁNY	MAGYAR NYELV ÉS KULTÚRA NEMZETKÖZI TÁRSASÁGA - ANYANYELVI KONFERENCIA	
ONKAPÁCSI ÉS KULTURÁLIS MINISZTERIUM		
ROMÁNIAI MAGYAR NEPŐRSZOLAI TÁRSASÁG		
TOVÁBBI INFORMÁCIÓK:		
EMKE - Szabédi-Emlékház		
400183 Kolozsvár (Cluj-Napoca), Str. Gheorghe Lazăr 30.		
Tel./fax: +40 264 431110		
E-mail: emks@clicknet.ro		
KAPCSOLATTARTÓ SZEMÉLYEK:		
Dániel Tibor Kálmán		
Bartha Katalin Ágnes		
	XVIII. Szabédi NAPOK	
	ÉRTELMISÉG ÉS POLITIKUM	
	Kolozsvár, Szabéd • 2009. április 17-19.	

Hittel és méltósággal – székely menetelés Bereckben, 2013.október 27.

Ragyogó napsütésben, mosolygó arcok között vonultunk fel. Az EJKE három fős delegációja Berecket választotta és emlékezetes, méltóságteljes ünnepen vehetett részt, székelyek és székelyekkel szimpatizáló emberek között. Ünnepp volt ez a gyönyörű októberi nap, hívhatjuk demonstrációnak, tüntetésnek, menetelésnek, én mégis azt mondom ünnep volt. Miért?

Mert nyilvánvaló, hogy az autonómia nem a Kökös Bereck közötti országúton fog megszületni. Világos, hogy egyik napról a másikra nem változik meg a világ, nem világosodnak meg egyik percről a másikra azok, akik nemzeti túlfűtöttségükben megsüketülnek és megvakulnak, akik csak kiabálni és túlkiabálni tudnak. Világos és nyilvánvaló, de nagyon nagy szükség van az ilyen szimbolikus megmozdulásokra, mert fel kell szakadjanak a gátak és csillapodnia kell a félelemnek. Egymást is meg kell győznünk, egymást, akik úgymond egy oldalon állunk. Okos és világos beszédre van szükség, olyanra, mint amelyek ezen a nyarat meghazudtoló őszi vasárnapon megcsillogtatták a szemeket, amelyek elszántságra, kitartásra, hit és bizalom befogadására buzdítottak. Okos és világos tettekre

van szükség, olyanokra, melyek a nemzeti tanács kiáltványában megfogalmazott elvekhez, célokhoz igazodnak, melyekkel magukért, a gyermekeikért, a szülőföldjükért, a székelységért, egymásért tesznek és nem mások ellen, mások kárára. Ugyanakkor ezt a székelyekkel szimpatizáló magyaroknak (más nációknak) is meg kell érteni és nem szabad olcsó jelenbeli sikerek oltárán áldozgatni egy nép jövőjét. Tisztelni kell szimbólumait, múltját, kiemelkedő személyiségeit, nem lekicsinyelni, nem megerőszakolni, nem túlmisztifikálni, azokat, nem felületesen bánni azokkal.

Nagyon hosszú útnak állunk elején. A jelszavak, hívószavak, a felkiáltójelekként értelmezendő demonstrációk közötti időben verejtékes, nehéz munka vár mindenkire, aki átérzi az autonómia fontosságát, lét-szükségét, azt, hogy a területi alapú önrendelkezésnek nincs alternatívája. Hétköznapok jönnek, amiben az egységnek, az egygondolatiságnak nem szabad forgácsolódni, éppen ellenkezőleg egyre inkább szilárdulnia kell. Meg kell teremteni azokat a gazdasági alapokat, melyekre támaszkodni lehet, a magyar pártok közös nevezőjeként kell megtartani az autonómiatörekvést, rövid távú, szalmaláng-győzelmekre nem szabad időt fecsérelni és ugyan nem szabad a

folyamat állomásait kikerülni, megspórolni vagy lerombolni kérészéletű látszattmegoldások érdekében. Szükséges továbbá az erdélyi civil szervezetek bevonása, a székely öntudat erősítése, mert élővé, tartalmassá és fenntarthatóvá kell tenni a székelyföldi önrendelkezést, hiszen nem elegendő azt kivívni, működtetni is kell, minden egyes nap bizonyítva annak életképességét.

Csíki András

„Ma, 2013. október 27.-én, a Bereck és Kökös között összegyűlt székelyek, a velük szolidaritást vállaló erdélyi és kárpát-medencei magyarok támogatásával, ismerve a nagyvilág magyar közösségeinek támogató megnyilvánulásait, megerősítik a gyergyóditrói Székely Nemzetgyűlésen kinyilvánított történelmi igényüket:

- élni akarnak az önrendelkezés jogával, és e jog alapján követelik Székelyföld államon belüli önkormányzását;

- követelik, hogy Romániában az Európában gyakorolt normák érvényesüljenek és a Székely Nép – Európa autonóm közösségeihez hasonlóan – megélhesse önrendelkezését Székelyföld autonómiája révén;

- ragaszkodnak a nyolc székely széket és 153 önkormányzatot magába foglaló Székelyföldnek a Gyergyóditrói Nemzetgyűlés által kijelölt ideiglenes határaihoz, és követelik, hogy a helyi közösségek népszavazása véglegesítse azokat!” (Izsák Balázs, a Székely Nemzeti Tanács elnöke)

Az EJKE-t támogatja:

NEA

Az EJKE köszönetet mond mindazoknak akik személyi jövedelemadójuk 1%-át az egyesületnek ajánlották fel. A 2012-es SZJA 1%-ból 268.434.-Ft összegű támogatáshoz jutottunk. Kérjük továbbra is kísérjék figyelemmel az egyesületi munkánkat és lehetőségeikhez mérten támogassák kitzűzött céljainkat. EJKE-elnökség

1%
18032334-1-09

Az Erdélyt Járók Közhasznú Egyesület negyedéves folyóirata

Kiadja: EJKE, 4032 Debrecen Vezér u. 23. IV/10.

Felelős szerkesztő: Csíki András

Lektor: Pap Gy. László

-TISZTÁS-
-TISZTÁS-

